

Polazeći od državne tradicije srpskog naroda i ravnopravnosti svih građana i etničkih zajednica u Srbiji,

polazeći i od toga da je Pokrajina Kosovo i Metohija sastavni deo teritorije Srbije, da ima položaj suštinske autonomije u okviru suverene države Srbije i da iz takvog položaja Pokrajine Kosovo i Metohija slede ustavne obaveze svih državnih organa da zastupaju i štite državne interese Srbije na Kosovu i Metohiji u svim unutrašnjim i spoljnim političkim odnosima,

građani Srbije donose

USTAV REPUBLIKE SRBIJE

PRVI DEO

NAČELA USTAVA

Republika Srbija

Član 1.

Republika Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrednostima.

Nosioci suverenosti

Član 2.

Suverenost potiče od građana koji je vrše referendumom, narodnom inicijativom i preko svojih slobodno izabраниh predstavnika.

Nijedan državni organ, politička organizacija, grupa ili pojedinac ne može prisvojiti suverenost od građana, niti uspostaviti vlast mimo slobodno izražene volje građana.

Vladavina prava

Član 3.

Vladavina prava je osnovna pretpostavka Ustava i počiva na neotuđivim ljudskim pravima.

Vladavina prava se ostvaruje slobodnim i neposrednim izborima, ustavnim jemstvima ljudskih i manjinskih prava, podelom vlasti, nezavisnom sudskom vlašću i počinovanjem vlasti Ustavu i zakonu.

Podela vlasti

Član 4.

Pravni poredak je jedinstven.

Uređenje vlasti počiva na podeli vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku.

Odnos tri grane vlasti zasniva se na ravnoteži i međusobnoj kontroli.

Sudska vlast je nezavisna.

Političke stranke

Član 5.

Jemči se i priznaje uloga političkih stranaka u demokratskom oblikovanju političke volje građana.

Osnivanje političkih stranaka je slobodno.

Nedopušteno je delovanje političkih stranaka koje je usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje zajamčenih ljudskih ili manjinskih prava ili izazivanje rasne, nacionalne ili verske mržnje.

Političke stranke ne mogu neposredno vršiti vlast, niti je potčiniti sebi.

Zabrana sukoba interesa

Član 6.

Niko ne može vršiti državnu ili javnu funkciju koja je u sukobu sa njegovim drugim funkcijama, poslovima ili privatnim interesima.

Postojanje sukoba interesa i odgovornost pri njegovom rešavanju određuju se Ustavom i zakonom.

Grb, zastava i himna

Član 7.

Republika Srbija ima svoj grb, zastavu i himnu.

Grb Republike Srbije se koristi kao Veliki grb i kao Mali grb.

Zastava Republike Srbije postoji i koristi se kao Narodna zastava i kao Državna zastava.

Himna Republike Srbije jeste svečana pesma "Bože pravde".

Izgled i upotreba grba, zastave i himne, uređuju se zakonom.

Teritorija i granica

Član 8.

Teritorija Republike Srbije je jedinstvena i nedeljiva.

Granica Republike Srbije je nepovrediva, a menja se po postupku predviđenom za promenu Ustava.

Glavni grad

Član 9.

Glavni grad Republike Srbije je Beograd.

Jezik i pismo

Član 10.

U Republici Srbiji u službenoj upotrebi su srpski jezik i ćiriličko pismo.

Službena upotreba drugih jezika i pisama uređuje se zakonom, na osnovu Ustava.

Svetovnost države

Član 11.

Republika Srbija je svetovna država.

Crkve i verske zajednice su odvojene od države.

Nijedna religija ne može se uspostaviti kao državna ili obavezna.

Pokrajinska autonomija i lokalna samouprava

Član 12.

Državna vlast ograničena je pravom građana na pokrajinsku autonomiju i lokalnu samoupravu.

Pravo građana na pokrajinsku autonomiju i lokalnu samoupravu podleže samo nadzoru ustavnosti i zakonitosti.

Zaštita državljana i Srba u inostranstvu

Član 13.

Republika Srbija štiti prava i interese svojih državljana u inostranstvu.

Republika Srbija razvija i unapređuje odnose Srba koji žive u inostranstvu sa matičnom državom.

Zaštita nacionalnih manjina

Član 14.

Republika Srbija štiti prava nacionalnih manjina.

Država jemči posebnu zaštitu nacionalnim manjinama radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta.

Ravnopravnost polova

Član 15.

Država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti.

Međunarodni odnosi

Član 16.

Spoljna politika Republike Srbije počiva na opštepriznatim principima i pravilima međunarodnog prava.

Opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju. Potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu s Ustavom.

Položaj stranaca

Član 17.

Stranci, u skladu sa međunarodnim ugovorima, imaju u Republici Srbiji sva prava zajemčena Ustavom i zakonom, izuzev prava koja po Ustavu i zakonu imaju samo državljani Republike Srbije.

DRUGI DEO

LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA I SLOBODE

1. Osnovna načela

Neposredna primena zajemčenih prava

Član 18.

Ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom neposredno se primenjuju.

Ustavom se jemče, i kao takva, neposredno se primenjuju ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima i zakonima. Zakonom se može propisati način

ostvarivanja ovih prava samo ako je to Ustavom izričito predviđeno ili ako je to neophodno za ostvarenje pojedinog prava zbog njegove prirode, pri čemu zakon ni u kom slučaju ne sme da utiče na suštinu zajemčenog prava.

Odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače se u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.

Svrha ustavnih jemstava

Član 19.

Jemstva neotuđivih ljudskih i manjinskih prava u Ustavu služe očuvanju ljudskog dostojanstva i ostvarenju pune slobode i jednakosti svakog pojedinca u pravednom, otvorenom i demokratskom društvu, zasnovanom na načelu vladavine prava.

Ograničenja ljudskih i manjinskih prava

Član 20.

Ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom mogu zakonom biti ograničena ako ograničenje dopušta Ustav, u svrhe radi kojih ga Ustav dopušta, u obimu neophodnom da se ustavna svrha ograničenja zadovolji u demokratskom društvu i bez zadiranja u suštinu zajemčenog prava.

Dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava ne može se smanjivati.

Pri ograničavanju ljudskih i manjinskih prava, svi državni organi, a naročito sudovi, dužni su da vode računa o suštini prava koje se ograničava, važnosti svrhe ograničenja, prirodi i obimu ograničenja, odnosu ograničenja sa svrhom ograničenja i o tome da li postoji način da se svrha ograničenja postigne manjim ograničenjem prava.

Zabrana diskriminacije

Član 21.

Pred Ustavom i zakonom svi su jednaki.

Svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije.

Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.

Ne smatraju se diskriminacijom posebne mere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima.

Zaštita ljudskih i manjinskih prava i sloboda

Član 22.

Svako ima pravo na sudsku zaštitu ako mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom, kao i pravo na uklanjanje posledica koje su povredom nastale.

Građani imaju pravo da se obrate međunarodnim institucijama radi zaštite svojih sloboda i prava zajemčenih Ustavom.

2. Ljudska prava i slobode

Dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti

Član 23.

Ljudsko dostojanstvo je neprikosnoveno i svi su dužni da ga poštuju i štite.

Svako ima pravo na slobodan razvoj ličnosti, ako time ne krši prava drugih zajemčena Ustavom.

Pravo na život

Član 24.

Ljudski život je neprikosnoven.

U Republici Srbiji nema smrtne kazne.

Zabranjeno je kloniranje ljudskih bića.

Nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta

Član 25.

Fizički i psihički integritet je nepovrediv.

Niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, niti podvrgnut medicinskim ili naučnim ogledima bez svog slobodno datog pristanka.

Zabrana ropstva, položaja sličnog ropstvu i prinudnog rada

Član 26.

Niko ne može biti držan u ropstvu ili u položaju sličnom ropstvu.

Svaki oblik trgovine ljudima je zabranjen.

Zabranjen je prinudni rad. Seksualno ili ekonomsko iskorišćavanje lica koje je u nepovoljnom položaju smatra se prinudnim radom.

Prinudnim radom se ne smatra rad ili služba lica na izdržavanju kazne lišenja slobode, ako je njihov rad zasnovan na principu dobrovoljnosti, uz novčanu nadoknadu, rad ili služba lica na vojnoj službi, kao ni rad ili služba za vreme ratnog ili vanrednog stanja u skladu sa merama propisanim prilikom proglašenja ratnog ili vanrednog stanja.

Pravo na slobodu i bezbednost

Član 27.

Svako ima pravo na ličnu slobodu i bezbednost. Lišenje slobode dopušteno je samo iz razloga i u postupku koji su predviđeni zakonom.

Lice koje je lišeno slobode od strane državnog organa odmah se, na jeziku koji razume, obaveštava o razlozima lišenja slobode, o optužbi koja mu se stavlja na teret kao i o svojim pravima i ima pravo da bez odlaganja o svom lišenju slobode obavesti lice po svom izboru.

Svako ko je lišen slobode ima pravo žalbe sudu, koji je dužan da hitno odluči o zakonitosti lišenja slobode i da naredi puštanje na slobodu ako je lišenje slobode bilo nezakonito.

Kaznu koja obuhvata lišenje slobode može izreći samo sud.

Postupanje s licem lišenim slobode

Član 28.

Prema licu lišenom slobode mora se postupati čovečno i s uvažavanjem dostojanstva njegove ličnosti.

Zabranjeno je svako nasilje prema licu lišenom slobode.

Zabranjeno je iznuđivanje iskaza.

Dopunska prava u slučaju lišenja slobode bez odluke suda

Član 29.

Licu lišenom slobode bez odluke suda, odmah se saopštava da ima pravo da ništa ne izjavljuje i pravo da ne bude saslušano bez prisustva branioca koga samo izabere ili branioca koji će mu besplatno pružiti pravnu pomoć ako ne može da je plati.

Lice lišeno slobode bez odluke suda mora bez odlaganja, a najkasnije u roku od 48 časova, biti predato nadležnom sudu, u protivnom se pušta na slobodu.

Pritvor

Član 30.

Lice za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo može biti pritvoreno samo na osnovu odluke suda, ako je pritvaranje neophodno radi vođenja krivičnog postupka.

Ako nije saslušano prilikom donošenja odluke o pritvoru ili ako odluka o pritvoru nije izvršena neposredno po donošenju, pritvoreno lice mora u roku od 48 časova od lišenja slobode da bude izvedeno pred nadležni sud, koji potom ponovo odlučuje o pritvoru.

Pismeno i obrazloženo rešenje suda o pritvoru uručuje se pritvoreniku najkasnije 12 časova od pritvaranja. Odluku o žalbi na pritvor sud donosi i dostavlja pritvoreniku u roku od 48 časova.

Trajanje pritvora

Član 31.

Trajanje pritvora sud svodi na najkraće neophodno vreme, imajući u vidu razloge pritvora. Pritvor određen odlukom prvostepenog suda traje u istrazi najduže tri meseca, a viši sud ga može, u skladu sa zakonom, produžiti na još tri meseca. Ako do isteka ovog vremena ne bude podignuta optužnica, okrivljeni se pušta na slobodu.

Posle podizanja optužnice trajanje pritvora sud svodi na najkraće neophodno vreme, u skladu sa zakonom.

Pritvorenik se pušta da se brani sa slobode čim prestanu razlozi zbog kojih je pritvor bio određen.

Pravo na pravično suđenje

Član 32.

Svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.

Svakome se jemči pravo na besplatnog prevodioca, ako ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu i pravo na besplatnog tumača, ako je slep, gluv ili nem.

Javnost se može isključiti tokom čitavog postupka koji se vodi pred sudom ili u delu postupka, samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu, kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku, u skladu sa zakonom.

Posebna prava okrivljenog

Član 33.

Svako ko je okrivljen za krivično delo ima pravo da u najkraćem roku, u skladu sa zakonom, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima dela za koje se tereti, kao i o dokazima prikupljenim protiv njega.

Svako ko je okrivljen za krivično delo ima pravo na odbranu i pravo da uzme branioca po svom izboru, da s njim nesmetano opšti i da dobije primereno vreme i odgovarajuće uslove za pripremu odbrane.

Okrivljeni koji ne može da snosi troškove branioca, ima pravo na besplatnog branioca, ako to zahteva interes pravičnosti, u skladu sa zakonom.

Svako ko je okrivljen za krivično delo, a dostupan je sudu, ima pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu i ne može biti kažnjen, ako mu nije omogućeno da bude saslušan i da se brani.

Svako kome se sudi za krivično delo ima pravo da sam ili preko branioca iznosi dokaze u svoju korist, ispituje svedoke optužbe i da zahteva da se, pod istim uslovima kao svedoci optužbe i u njegovom prisustvu, ispituju i svedoci odbrane.

Svako kome se sudi za krivično delo ima pravo da mu se sudi bez odugovlačenja.

Lice koje je okrivljeno ili kome se sudi za krivično delo nije dužno da daje iskaze protiv sebe ili protiv lica bliskih sebi, niti da prizna krivicu.

Sva prava koja ima okrivljeni za krivično delo ima, shodno zakonu i u skladu sa njim, i fizičko lice protiv koga se vodi postupak za neko drugo kažnjivo delo.

Pravna sigurnost u kaznenom pravu

Član 34.

Niko se ne može oglasiti krivim za delo koje, pre nego što je učinjeno, zakonom ili drugim propisom zasnovanim na zakonu nije bilo predviđeno kao kažnjivo, niti mu se može izreći kazna koja za to delo nije bila predviđena.

Kazne se određuju prema propisu koji je važio u vreme kad je delo učinjeno, izuzev kad je kasniji propis povoljniji za učinioca. Krivična dela i krivične sankcije određuju se zakonom.

Svako se smatra nevinim za krivično delo dok se njegova krivica ne utvrdi pravnosnažnom odlukom suda.

Niko ne može biti gonjen ni kažnjen za krivično delo za koje je pravnosnažnom presudom oslobođen ili osuđen ili za koje je optužba pravnosnažno odbijena ili postupak pravnosnažno obustavljen, niti sudska odluka može biti izmenjena na štetu okrivljenog u postupku po vanrednom pravnom leku. Istim zabranama podleže vođenje postupka za neko drugo kažnjivo delo.

Izuzetno, ponavljanje postupka je dopušteno u skladu s kaznenim propisima, ako se otkriju dokazi o novim činjenicama koje su, da su bile poznate u vreme suđenja, mogle bitno da utiču na njegov ishod ili ako je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla uticati na njegov ishod.

Krivično gonjenje i izvršenje kazne za ratni zločin, genocid i zločin protiv čovečnosti ne zastareva.

Pravo na rehabilitaciju i naknadu štete

Član 35.

Ko je bez osnova ili nezakonito lišen slobode, pritvoren ili osuđen za kažnjivo delo ima pravo na rehabilitaciju, naknadu štete od Republike Srbije i druga prava utvrđena zakonom.

Svako ima pravo na naknadu materijalne ili nematerijalne štete koju mu nezakonitim ili nepravilnim radom prouzrokuje državni organ, imalac javnog ovlašćenja, organ autonomne pokrajine ili organ jedinice lokalne samouprave.

Zakon određuje uslove pod kojima oštećeni ima pravo da zahteva naknadu štete neposredno od lica koje je štetu prouzrokovalo.

Pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo

Član 36.

Jemči se jednaka zaštita prava pred sudovima i drugim državnim organima, imalocima javnih ovlašćenja i organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.

Svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu.

Pravo na pravnu ličnost

Član 37.

Svako lice ima pravnu sposobnost.

Lice punoletstvom stiče sposobnost da samostalno odlučuje o svojim pravima i obavezama. Punoletstvo nastupa sa navršениh 18 godina.

Izbor i korišćenje ličnog imena i imena svoje dece slobodni su.

Pravo na državljanstvo

Član 38.

Sticanje i prestanak državljanstva Republike Srbije uređuje zakon.

Državljanin Republike Srbije ne može biti proteran, ni lišen državljanstva ili prava da ga promeni.

Dete rođeno u Republici Srbiji ima pravo na državljanstvo Republike Srbije, ako nisu ispunjeni uslovi da stekne državljanstvo druge države.

Sloboda kretanja

Član 39.

Svako ima pravo da se slobodno kreće i nastanjuje u Republici Srbiji, da je napusti i da se u nju vrati.

Sloboda kretanja i nastanjivanja i pravo da se napusti Republika Srbija mogu se ograničiti zakonom, ako je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka, zaštite javnog reda i mira, sprečavanja širenja zaraznih bolesti ili odbrane Republike Srbije.

Ulazak stranaca u Republiku Srbiju i boravak u njoj uređuje se zakonom. Stranac može biti proteran samo na osnovu odluke nadležnog organa, u zakonom predviđenom postupku i ako mu je obezbeđeno pravo žalbe i to samo tamo gde mu ne pretili progon zbog njegove rase, pola, vere, nacionalne pripadnosti, državljanstva, pripadnosti određenoj društvenoj grupi, političkog mišljenja ili gde mu ne pretili ozbiljno kršenje prava zajemčenih ovim ustavom.

Nepovredivost stana

Član 40.

Stan je nepovrediv.

Niko ne može bez pismene odluke suda ući u tuđi stan ili druge prostorije protiv volje njihovog držaoca, niti u njima vršiti pretres. Držalac stana i druge prostorije ima pravo da sam ili preko svoga zastupnika i uz još dva punoletna svedoka prisustvuje pretresanju. Ako držalac stana ili njegov zastupnik nisu prisutni, pretresanje je dopušteno u prisustvu dva punoletna svedoka.

Bez odluke suda, ulazak u tuđi stan ili druge prostorije, izuzetno i pretresanje bez prisustva svedoka, dozvoljeni su ako je to neophodno radi neposrednog lišenja slobode učinioca krivičnog dela ili otklanjanja neposredne i ozbiljne opasnosti za ljude ili imovinu, na način predviđen zakonom.

Tajnost pisama i drugih sredstava opštenja

Član 41.

Tajnost pisama i drugih sredstava komuniciranja je nepovrediva.

Odstupanja su dozvoljena samo na određeno vreme i na osnovu odluke suda, ako su neophodna radi vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom.

Zaštita podataka o ličnosti

Član 42.

Zajemčena je zaštita podataka o ličnosti.

Prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom.

Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom.

Svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe.

Sloboda misli, savesti i veroispovesti

Član 43.

Jemči se sloboda misli, savesti, uverenja i veroispovesti, pravo da se ostane pri svom uverenju ili veroispovesti ili da se oni promene prema sopstvenom izboru.

Niko nije dužan da se izjašnjava o svojim verskim i drugim uverenjima.

Svako je slobodan da ispoljava svoju veru ili ubeđenje veroispovedanja, obavljanjem verskih obreda, pohađanjem verske službe ili nastave, pojedinačno ili u zajednici s drugima, kao i da privatno ili javno iznese svoja verska uverenja.

Sloboda ispoljavanja vere ili uverenja može se ograničiti zakonom, samo ako je to neophodno u demokratskom društvu, radi zaštite života i zdravlja ljudi, morala demokratskog društva, sloboda i prava građana zajemčenih Ustavom, javne bezbednosti i javnog reda ili radi sprečavanja izazivanja ili podsticanja verske, nacionalne ili rasne mržnje.

Roditelji i zakonski staraoci imaju pravo da svojoj deci obezbede versko i moralno obrazovanje u skladu sa svojim uverenjima.

Crkve i verske zajednice

Član 44.

Crkve i verske zajednice su ravnopravne i odvojene od države.

Crkve i verske zajednice su ravnopravne i slobodne da samostalno uređuju svoju unutrašnju organizaciju, verske poslove, da javno vrše verske obrede, da osnivaju verske škole, socijalne i dobrotvorne ustanove i da njima upravljaju, u skladu sa zakonom.

Ustavni sud može zabraniti versku zajednicu samo ako njeno delovanje ugrožava pravo na život, pravo na psihičko i fizičko zdravlje, prava dece, pravo na lični i porodični integritet, pravo na imovinu, javnu bezbednost i javni red ili ako izaziva i podstiče versku, nacionalnu ili rasnu netrpeljivost.

Prigovor savesti

Član 45.

Lice nije dužno da, protivno svojoj veri ili ubeđenjima, ispunjava vojnu ili drugu obavezu koja uključuje upotrebu oružja.

Lice koje se pozove na prigovor savesti može biti pozvano da ispuni vojnu obavezu bez obaveze da nosi oružje, u skladu sa zakonom.

Sloboda mišljenja i izražavanja

Član 46.

Jemči se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje.

Sloboda izražavanja može se zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.

Sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti

Član 47.

Izražavanje nacionalne pripadnosti je slobodno.

Niko nije dužan da se izjašnjava o svojoj nacionalnoj pripadnosti.

Podsticanje uvažavanja razlika

Član 48.

Merama u obrazovanju, kulturi i javnom obaveštavanju, Republika Srbija podstiče razumevanje, uvažavanje i poštovanje razlika koje postoje zbog posebnosti etničkog, kulturnog, jezičkog ili verskog identiteta njenih građana.

Zabrana izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje

Član 49.

Zabranjeno je i kažnjivo svako izazivanje i podsticanje rasne, nacionalne, verske ili druge neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti.

Sloboda medija

Član 50.

Svako je slobodan da bez odobrenja, na način predviđen zakonom, osniva novine i druga sredstva javnog obaveštavanja.

Televizijske i radio-stanice osnivaju se u skladu sa zakonom.

U Republici Srbiji nema cenzure. Nadležni sud može sprečiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obaveštavanja samo ako je to u demokratskom društvu neophodno radi sprečavanja pozivanja na nasilno rušenje Ustavom utvrđenog poretka ili narušavanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, sprečavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na neposredno nasilje ili radi sprečavanja zagovaranja rasne, nacionalne ili verske mržnje, kojim se podstiče na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.

Ostvarivanje prava na ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenete informacije kojom je povređeno nečije pravo ili interes i prava na odgovor na objavljenu informaciju uređuje se zakonom.

Pravo na obaveštenost

Član 51.

Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obaveštavan o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obaveštavanja su dužna da to pravo poštuju.

Svako ima pravo na pristup podacima koji su u posedu državnih organa i organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, u skladu sa zakonom.

Izbornopravo

Član 52.

Svaki punoletan, poslovno sposoban državljanin Republike Srbije ima pravo da bira i da bude biran.

Izbornopravo je opšte i jednako, izbori su slobodni i neposredni, a glasanje je tajno i lično.

Izbornopravo uživa pravnu zaštitu u skladu sa zakonom.

Pravo na učešće u upravljanju javnim poslovima

Član 53.

Građani imaju pravo da učestvuju u upravljanju javnim poslovima i da pod jednakim uslovima stupaju u javne službe i na javne funkcije.

Sloboda okupljanja

Član 54.

Mirno okupljanje građana je slobodno.

Okupljanje u zatvorenom prostoru ne podleže odobrenju, ni prijavljivanju.

Zborovi, demonstracije i druga okupljanja građana na otvorenom prostoru prijavljuju se državnom organu, u skladu sa zakonom.

Sloboda okupljanja može se zakonom ograničiti samo ako je to neophodno radi zaštite javnog zdravlja, morala, prava drugih ili bezbednosti Republike Srbije.

Sloboda udruživanja

Član 55.

Jemči se sloboda političkog, sindikalnog i svakog drugog udruživanja i pravo da se ostane izvan svakog udruženja.

Udruženja se osnivaju bez prethodnog odobrenja, uz upis u registar koji vodi državni organ, u skladu sa zakonom.

Zabranjena su tajna i paravojna udruženja.

Ustavni sud može zabraniti samo ono udruženje čije je delovanje usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje zajemčenih ljudskih ili manjinskih prava ili izazivanje rasne, nacionalne ili verske mržnje.

Sudije Ustavnog suda, sudije, javni tužioci, Zaštitnik građana, pripadnici policije i pripadnici vojske ne mogu biti članovi političkih stranaka.

Pravo na peticiju

Član 56.

Svako ima pravo da, sam ili zajedno sa drugima, upućuje peticije i druge predloge državnim organima, organizacijama kojima su poverena javna ovlašćenja, organima autonomne pokrajine i organima jedinica lokalne samouprave i da od njih dobije odgovor kada ga traži.

Zbog upućivanja peticija i predloga niko ne može da trpi štetne posledice.

Niko ne može da trpi štetne posledice za stavove iznete u podnetoj peticiji ili predlogu, osim ako je time učinio krivično delo.

Pravo na utočište

Član 57.

Stranac koji osnovano strahuje od progona zbog svoje rase, pola, jezika, veroispovesti, nacionalne pripadnosti ili pripadnosti nekoj grupi ili zbog svojih političkih uverenja, ima pravo na utočište u Republici Srbiji.

Postupak za sticanje utočišta uređuje se zakonom.

Pravo na imovinu

Član 58.

Jemči se mirno uživanje svojine i drugih imovinskih prava stečenih na osnovu zakona.

Pravo svojine može biti oduzeto ili ograničeno samo u javnom interesu utvrđenom na osnovu zakona, uz naknadu koja ne može biti niža od tržišne.

Zakonom se može ograničiti način korišćenja imovine.

Oduzimanje ili ograničenje imovine radi naplate poreza i drugih dažbina ili kazni, dozvoljeno je samo u skladu sa zakonom.

Pravo nasleđivanja

Član 59.

Jemči se pravo nasleđivanja, u skladu sa zakonom.

Pravo nasleđivanja ne može biti isključeno ili ograničeno zbog neispunjavanja javnih obaveza.

Pravo na rad

Član 60.

Jemči se pravo na rad, u skladu sa zakonom.

Svako ima pravo na slobodan izbor rada.

Svima su, pod jednakim uslovima, dostupna sva radna mesta.

Svako ima pravo na poštovanje dostojanstva svoje ličnosti na radu, bezbedne i zdrave uslove rada, potrebnu zaštitu na radu, ograničeno radno vreme, dnevni i nedeljni odmor, plaćeni godišnji odmor, pravičnu naknadu za rad i na pravnu zaštitu za slučaj prestanka radnog odnosa. Niko se tih prava ne može odreći.

Ženama, omladini i invalidima omogućuju se posebna zaštita na radu i posebni uslovi rada, u skladu sa zakonom.

Pravo na štrajk

Član 61.

Zaposleni imaju pravo na štrajk, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom.

Pravo na štrajk može biti ograničeno samo zakonom, shodno prirodi ili vrsti delatnosti.

Pravo na zaključenje braka i ravnopravnost supružnika

Član 62.

Svako ima pravo da slobodno odluči o zaključenju i raskidanju braka.

Brak se zaključuje na osnovu slobodno datog pristanka muškarca i žene pred državnim organom.

Zaključenje, trajanje i raskid braka počivaju na ravnopravnosti muškarca i žene.

Brak i odnosi u braku i porodici uređuju se zakonom.

Vanbračna zajednica se izjednačava sa brakom, u skladu sa zakonom.

Sloboda odlučivanja o rađanju

Član 63.

Svako ima pravo da slobodno odluči o rađanju dece.

Republika Srbija podstiče roditelje da se odluče na rađanje dece i pomaže im u tome.

Prava deteta

Član 64.

Deca uživaju ljudska prava primereno svom uzrastu i duševnoj zrelosti.

Svako dete ima pravo na lično ime, upis u matičnu knjigu rođenih, pravo da sazna svoje poreklo i pravo da očuva svoj identitet.

Deca su zaštićena od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja.

Deca rođena izvan braka imaju jednaka prava kao deca rođena u braku.

Prava deteta i njihova zaštita uređuju se zakonom.

Prava i dužnosti roditelja

Član 65.

Roditelji imaju pravo i dužnost da izdržavaju, vaspitavaju i obrazuju svoju decu, i u tome su ravnopravni.

Sva ili pojedina prava mogu jednom ili oboma roditeljima biti oduzeta ili ograničena samo odlukom suda, ako je to u najboljem interesu deteta, u skladu sa zakonom.

Posebna zaštita porodice, majke, samohranog roditelja i deteta

Član 66.

Porodica, majka, samohrani roditelj i dete u Republici Srbiji uživaju posebnu zaštitu, u skladu sa zakonom.

Majci se pruža posebna podrška i zaštita pre i posle porođaja.

Posebna zaštita pruža se deci o kojoj se roditelji ne staraju i deci koja su ometena u psihičkom ili fizičkom razvoju.

Deca mlađa od 15 godina ne mogu biti zaposlena niti, ako su mlađa od 18 godina, mogu da rade na poslovima štetnim po njihovo zdravlje ili moral.

Pravo na pravnu pomoć

Član 67.

Svakome se, pod uslovima određenim zakonom, jemči pravo na pravnu pomoć.

Pravnu pomoć pružaju advokatura, kao samostalna i nezavisna služba, i službe pravne pomoći koje se osnivaju u jedinicama lokalne samouprave, u skladu sa zakonom.

Zakonom se određuje kada je pravna pomoć besplatna.

Zdravstvena zaštita

Član 68.

Svako ima pravo na zaštitu svog fizičkog i psihičkog zdravlja.

Deca, trudnice, majke tokom porodijskog odsustva, samohrani roditelji sa decom do sedme godine i stari ostvaruju zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, ako je ne ostvaruju na drugi način, u skladu sa zakonom.

Zdravstveno osiguranje, zdravstvena zaštita i osnivanje zdravstvenih fondova uređuju se zakonom.

Republika Srbija pomaže razvoj zdravstvene i fizičke kulture.

Socijalna zaštita

Član 69.

Građani i porodice kojima je neophodna društvena pomoć radi savladavanja socijalnih i životnih teškoća i stvaranja uslova za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, imaju pravo na socijalnu zaštitu, čije se pružanje zasniva na načelima socijalne pravde, humanizma i poštovanja ljudskog dostojanstva.

Prava zaposlenih i njihovih porodica na socijalno obezbeđenje i osiguranje uređuju se zakonom.

Zaposleni ima pravo na naknadu zarade u slučaju privremene sprečenosti za rad, kao i pravo na naknadu u slučaju privremene nezaposlenosti, u skladu sa zakonom.

Invalidima, ratnim veteranima i žrtvama rata pruža se posebna zaštita, u skladu sa zakonom.

Fondovi socijalnog osiguranja osnivaju se u skladu sa zakonom.

Penzijско osiguranje

Član 70.

Penzijско osiguranje uređuje se zakonom.

Republika Srbija stara se o ekonomskoj sigurnosti penzionera.

Pravo na obrazovanje

Član 71.

Svako ima pravo na obrazovanje.

Osnovno obrazovanje je obavezno i besplatno, a srednje obrazovanje je besplatno.

Svi građani imaju, pod jednakim uslovima, pristup visokoškolskom obrazovanju. Republika Srbija omogućuje uspešnim i nadarenim učenicima slabijeg imovnog stanja besplatno visokoškolsko obrazovanje, u skladu sa zakonom.

Osnivanje škola i univerziteta uređuje se zakonom.

Autonomija univerziteta

Član 72.

Jemči se autonomija univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova.

Univerziteti, visokoškolske i naučne ustanove samostalno odlučuju o svome uređenju i radu, u skladu sa zakonom.

Sloboda naučnog i umetničkog stvaranja

Član 73.

Naučno i umetničko stvaralaštvo je slobodno.

Autorima naučnih i umetničkih dela jemče se moralna i materijalna prava, u skladu sa zakonom.

Republika Srbija podstiče i pomaže razvoj nauke, kulture i umetnosti.

Zdrava životna sredina

Član 74.

Svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju.

Svako, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina, odgovoran je za zaštitu životne sredine.

Svako je dužan da čuva i poboljšava životnu sredinu.

3. Prava pripadnika nacionalnih manjina

Osnovna odredba

Član 75.

Pripadnicima nacionalnih manjina, pored prava koja su Ustavom zajemčena svim građanima, jemče se dodatna, individualna ili kolektivna prava. Individualna prava ostvaruju se pojedinačno, a kolektivna u zajednici sa drugima, u skladu sa Ustavom, zakonom i međunarodnim ugovorima.

Putem kolektivnih prava pripadnici nacionalnih manjina, neposredno ili preko svojih predstavnika, učestvuju u odlučivanju ili sami odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, obrazovanje, obaveštavanje i službenu upotrebu jezika i pisma, u skladu sa zakonom.

Radi ostvarenja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati svoje nacionalne savete, u skladu sa zakonom.

Zabrana diskriminacije nacionalnih manjina

Član 76.

Pripadnicima nacionalnih manjina jemči se ravnopravnost pred zakonom i jednaka zakonska zaštita.

Zabranjena je bilo kakva diskriminacija zbog pripadnosti nacionalnoj manjini.

Ne smatraju se diskriminacijom posebni propisi i privremene mere koje Republika Srbija može uvesti u ekonomskom, socijalnom, kulturnom i političkom životu, radi postizanja pune ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i građana koji pripadaju većini, ako su usmerene na uklanjanje izrazito nepovoljnih uslova života koji ih posebno pogađaju.

Ravnopravnost u vođenju javnih poslova

Član 77.

Pripadnici nacionalnih manjina imaju, pod istim uslovima kao ostali građani, pravo da učestvuju u upravljanju javnim poslovima i da stupaju na javne funkcije.

Pri zapošljavanju u državnim organima, javnim službama, organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave vodi se računa o nacionalnom sastavu stanovništva i odgovarajućoj zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina.

Zabrana nasilne asimilacije

Član 78.

Zabranjena je nasilna asimilacija pripadnika nacionalnih manjina.

Zaštita pripadnika nacionalnih manjina od svake radnje usmerene ka njihovoj nasilnoj asimilaciji uređuje se zakonom.

Zabranjeno je preduzimanje mera koje bi prouzrokovale veštačko menjanje nacionalnog sastava stanovništva na područjima gde pripadnici nacionalnih manjina žive tradicionalno i u značajnom broju.

Pravo na očuvanje posebnosti

Član 79.

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo: na izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje i javno izražavanje nacionalne, etničke, kulturne i verske posebnosti; na upotrebu svojih simbola na javnim mestima; na korišćenje svog jezika i pisma; da u sredinama gde čine značajnu populaciju, državni organi, organizacije kojima su poverena javna ovlašćenja, organi autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave vode postupak i na njihovom jeziku; na školovanje na svom jeziku u državnim ustanovama i ustanovama autonomnih pokrajina; na osnivanje privatnih obrazovnih ustanova; da na svome jeziku koriste svoje ime i prezime; da u sredinama gde čine značajnu populaciju, tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica, naselja i topografske oznake budu ispisane i na njihovom jeziku; na potpuno, blagovremeno i nepristrasno obaveštavanje na svom jeziku, uključujući i pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu obaveštenja i ideja; na osnivanje sopstvenih sredstava javnog obaveštavanja, u skladu sa zakonom.

U skladu sa Ustavom, na osnovu zakona, pokrajinskim propisima mogu se ustanoviti dodatna prava pripadnika nacionalnih manjina.

Pravo na udruživanje i na saradnju sa sunarodnicima

Član 80.

Pripadnici nacionalnih manjina mogu da osnivaju prosvetna i kulturna udruženja, koja dobrovoljno finansiraju.

Republika Srbija priznaje prosvetnim i kulturnim udruženjima nacionalnih manjina posebnu ulogu u ostvarivanju prava pripadnika nacionalnih manjina.

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na nesmetane veze i saradnju sa sunarodnicima izvan teritorije Republike Srbije.

Razvijanje duha tolerancije

Član 81.

U oblasti obrazovanja, kulture i informisanja Srbija podstiče duh tolerancije i međukulturnog dijaloga i preduzima efikasne mere za unapređenje uzajamnog poštovanja, razumevanja i saradnje među svim ljudima koji žive na njenoj teritoriji, bez obzira na njihov etnički, kulturni, jezički ili verski identitet.

TREĆI DEO

EKONOMSKO UREĐENJE I JAVNE FINANSIJE

1. Ekonomsko uređenje

Osnovna načela

Član 82.

Ekonomsko uređenje u Republici Srbiji počiva na tržišnoj privredi, otvorenom i slobodnom tržištu, slobodi preduzetništva, samostalnosti privrednih subjekata i ravnopravnosti privatne i drugih oblika svojine.

Republika Srbija je jedinstveno privredno područje sa jedinstvenim tržištem roba, rada, kapitala i usluga.

Uticao tržišne privrede na socijalni i ekonomski položaj zaposlenih usklađuje se kroz socijalni dijalog između sindikata i poslodavaca.

Sloboda preduzetništva

Član 83.

Preduzetništvo je slobodno.

Preduzetništvo se može ograničiti zakonom, radi zaštite zdravlja ljudi, životne sredine i prirodnih bogatstava i radi bezbednosti Republike Srbije.

Položaj na tržištu

Član 84.

Svi imaju jednak pravni položaj na tržištu.

Zabranjeni su akti kojima se, suprotno zakonu, ograničava slobodna konkurencija, stvaranjem ili zloupotrebom monopolskog ili dominantnog položaja.

Prava stečena ulaganjem kapitala na osnovu zakona, ne mogu zakonom biti umanjena.

Strana lica izjednačena su na tržištu sa domaćim.

Svojinska prava stranaca

Član 85.

Strana fizička i pravna lica mogu steći svojину na nepokretnostima, u skladu sa zakonom ili međunarodnim ugovorom.

Stranci mogu steći pravo koncesije na prirodnim bogatstvima i dobrima od opšteg interesa, kao i druga prava određena zakonom.

Ravnopravnost svih oblika svojine

Član 86.

Jemče se privatna, zadružna i javna svojina. Javna svojina je državna svojina, svojina autonomne pokrajine i svojina jedinice lokalne samouprave. Svi oblici svojine imaju jednaku pravnu zaštitu.

Postojeća društvena svojina pretvara se u privatnu svojinu pod uslovima, na način i u rokovima predviđenim zakonom.

Sredstva iz javne svojine otuđuju se na način i pod uslovima utvrđenim zakonom.

Državna imovina

Član 87.

Prirodna bogatstva, dobra za koje je zakonom određeno da su od opšteg interesa i imovina koju koriste organi Republike Srbije u državnoj su imovini. U državnoj imovini mogu biti i druge stvari i prava, u skladu sa zakonom.

Fizička i pravna lica mogu steći pojedina prava na određenim dobrima u opštoj upotrebi, pod uslovima i na način predviđen zakonom.

Prirodna bogatstva koriste se pod uslovima i na način predviđen zakonom.

Imovina autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, način njenog korišćenja i raspolaganja, uređuju se zakonom.

Zemljište

Član 88.

Korišćenje i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem, šumskim zemljištem i gradskim građevinskim zemljištem u privatnoj svojini, je slobodno.

Zakonom se mogu ograničiti oblici korišćenja i raspolaganja, odnosno propisati uslovi za korišćenje i raspolaganje da bi se otklonila opasnost od nanošenja štete životnoj sredini ili da bi se sprečila povreda prava i na zakonom zasnovanih interesa drugih lica.

Čuvanje nasleđa

Član 89.

Svako je dužan da čuva prirodne retkosti i naučno, kulturno i istorijsko nasleđe, kao dobra od opšteg interesa, u skladu sa zakonom.

Posebna odgovornost za očuvanje nasleđa je na Republici Srbiji, autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave.

Zaštita potrošača

Član 90.

Republika Srbija štiti potrošače.

Posebno su zabranjene radnje usmerene protiv zdravlja, bezbednosti i privatnosti potrošača, kao i sve nečasne radnje na tržištu.

2. Javne finansije

Porezi i drugi prihodi

Član 91.

Sredstva iz kojih se finansiraju nadležnosti Republike Srbije, autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave obezbeđuju se iz poreza i drugih prihoda utvrđenih zakonom.

Obaveza plaćanja poreza i drugih dažbina je opšta i zasniva se na ekonomskoj moći obveznika.

Budžet

Član 92.

Republika Srbija, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave imaju budžete u kojima moraju biti prikazani svi prihodi i rashodi kojima se finansiraju njihove nadležnosti.

Zakonom se utvrđuju rokovi u kojima budžet mora biti usvojen i način privremenog finansiranja.

Izvršavanje svih budžeta kontroliše Državna revizorska institucija.

Narodna skupština razmatra predlog završnog računa budžeta po pribavljenom mišljenju Državne revizorske institucije.

Javni dug

Član 93.

Republika Srbija, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave mogu da se zadužuju.

Uslovi i postupak zaduživanja uređuju se zakonom.

Ujednačavanje razvoja

Član 94.

Republika Srbija stara se o ravnomernom i održivom regionalnom razvoju, u skladu sa zakonom.

Narodna banka Srbije

Član 95.

Narodna banka Srbije je centralna banka Republike Srbije, samostalna je i podleže nadzoru Narodne skupštine, kojoj i odgovara.

Narodnom bankom Srbije rukovodi guverner, koga bira Narodna skupština.

O Narodnoj banci Srbije donosi se zakon.

Državna revizorska institucija

Član 96.

Državna revizorska institucija je najviši državni organ revizije javnih sredstava u Republici Srbiji, samostalna je i podleže nadzoru Narodne skupštine, kojoj i odgovara.

O Državnoj revizorskoj instituciji donosi se zakon.

ČETVRTI DEO

NADLEŽNOST REPUBLIKE SRBIJE

Nadležnost Republike Srbije

Član 97.

Republika Srbija uređuje i obezbeđuje:

1. suverenost, nezavisnost, teritorijalnu celovitost i bezbednost Republike Srbije, njen međunarodni položaj i odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama;
2. ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava građana; ustavnost i zakonitost; postupak pred sudovima i drugim državnim organima; odgovornost i sankcije za povredu sloboda i prava građana utvrđenih Ustavom i za povredu zakona, drugih propisa i opštih akata; amnestije i pomilovanja za krivična dela;
3. teritorijalnu organizaciju Republike Srbije; sistem lokalne samouprave;
4. odbranu i bezbednost Republike Srbije i njenih građana; mere za slučaj vanrednog stanja;
5. sistem prelaska granice i kontrole prometa roba, usluga i putničkog saobraćaja preko granice; položaj stanaca i stranih pravnih lica;
6. jedinstveno tržište; pravni položaj privrednih subjekata; sistem obavljanja pojedinih privrednih i drugih delatnosti; robne rezerve; monetarni, bankarski, devizni i carinski sistem; ekonomske odnose

sa inostranstvom; sistem kreditnih odnosa sa inostranstvom; poreski sistem;

7. svojinske i obligacione odnose i zaštitu svih oblika svojine;
8. sistem u oblasti radnih odnosa, zaštite na radu, zapošljavanja, socijalnog osiguranja i drugih oblika socijalne sigurnosti; druge ekonomske i socijalne odnose od opšteg interesa;
9. održivi razvoj; sistem zaštite i unapređenja životne sredine; zaštitu i unapređivanje biljnog i životinjskog sveta; proizvodnju, promet i prevoz oružja, otrovnih, zapaljivih, eksplozivnih, radioaktivnih i drugih opasnih materija;
10. sistem u oblastima zdravstva, socijalne zaštite, boračke i invalidske zaštite, brige o deci, obrazovanja, kulture i zaštite kulturnih dobara, sporta, javnog informisanja; sistem javnih službi;
11. kontrolu zakonitosti raspolaganja sredstvima pravnih lica; finansijsku reviziju javnih sredstava; prikupljanje statističkih i drugih podataka od opšteg interesa;
12. razvoj Republike Srbije, politiku i mere za podsticanje ravnomernog razvoja pojedinih delova Republike Srbije, uključujući i razvoj nedovoljno razvijenih područja; organizaciju i korišćenje prostora; naučno-tehnološki razvoj;
13. režim i bezbednost u svim vrstama saobraćaja;
14. praznike i odlikovanja Republike Srbije;
15. finansiranje ostvarivanja prava i dužnosti Republike Srbije, utvrđenih Ustavom i zakonom;
16. organizaciju, nadležnost i rad republičkih organa;
17. druge odnose od interesa za Republiku Srbiju, u skladu s Ustavom.

PETI DEO

UREĐENJE VLASTI

1. Narodna skupština

Položaj Narodne skupštine

Član 98.

Narodna skupština je najviše predstavničko telo i nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti u Republici Srbiji.

Nadležnost

Član 99.

Narodna skupština:

1. donosi i menja Ustav,
2. odlučuje o promeni granice Republike Srbije,
3. raspisuje republički referendum,
4. potvrđuje međunarodne ugovore kad je zakonom predviđena obaveza njihovog potvrđivanja,
5. odlučuje o ratu i miru i proglašava ratno i vanredno stanje,
6. nadzire rad službi bezbednosti,
7. donosi zakone i druge opšte akte iz nadležnosti Republike Srbije,
8. daje prethodnu saglasnost na statut autonomne pokrajine,
9. usvaja strategiju odbrane,
10. usvaja plan razvoja i prostorni plan,
11. usvaja budžet i završni račun Republike Srbije, na predlog Vlade,
12. daje amnestiju za krivična dela.

U okviru svojih izbornih prava, Narodna skupština:

1. bira Vladu, nadzire njen rad i odlučuje o prestanku mandata Vlade i ministara,
2. bira i razrešava sudije Ustavnog suda,
3. bira predsednika Vrhovnog kasacionog suda, predsednike sudova, Republičkog javnog tužioca, javne tužioce, sudije i zamenike javnih tužilaca, u skladu sa Ustavom,
4. bira i razrešava guvernera Narodne banke Srbije i nadzire njegov rad,
5. bira i razrešava Zaštitnika građana, i nadzire njegov rad,
6. bira i razrešava i druge funkcionere određene zakonom.

Narodna skupština vrši i druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Sastav Narodne skupštine

Član 100.

Narodnu skupštinu čini 250 narodnih poslanika, koji se biraju na neposrednim izborima, tajnim glasanjem, u skladu sa zakonom.

U Narodnoj skupštini obezbeđuju se ravnopravnost i zastupljenost polova i predstavnika nacionalnih manjina, u skladu sa zakonom.

Izbor narodnih poslanika i konstituisanje Narodne skupštine

Član 101.

Izbore za narodne poslanike raspisuje predsednik Republike, 90 dana pre isteka mandata Narodne skupštine, tako da se izbori okončaju u narednih 60 dana.

Prvu sednicu Narodne skupštine zakazuje predsjednik Narodne skupštine iz prethodnog saziva, tako da se sednica održi najkasnije 30 dana od dana proglašenja konačnih rezultata izbora.

Narodna skupština na prvoj sednici potvrđuje poslaničke mandate.

Narodna skupština konstituisana je potvrđivanjem mandata dve trećine narodnih poslanika.

Na odluku donetu u vezi sa potvrđivanjem mandata dopuštena je žalba Ustavnom sudu, koji po njoj odlučuje u roku od 72 sata.

Potvrđivanjem mandata dve trećine narodnih poslanika prestaje mandat prethodnog saziva Narodne skupštine.

Položaj narodnih poslanika

Član 102.

Mandat narodnog poslanika počinje da teče danom potvrđivanja mandata u Narodnoj skupštini i traje četiri godine odnosno do prestanka mandata narodnih poslanika tog saziva Narodne skupštine.

Narodni poslanik je slobodan da, pod uslovima određenim zakonom, neopozivo stavi svoj mandat na raspolaganje političkoj stranci na čiji predlog je izabran za narodnog poslanika.

Narodni poslanik ne može biti poslanik u skupštini autonomne pokrajine, niti funkcioner u organima izvršne vlasti i pravosuđa, niti može obavljati druge funkcije, poslove i dužnosti za koje je zakonom utvrđeno da predstavljaju sukob interesa.

Izbor, prestanak mandata i položaj narodnih poslanika uređuje se zakonom.

Imunitet narodnog poslanika

Član 103.

Narodni poslanik uživa imunitet.

Narodni poslanik ne može biti pozvan na krivičnu ili drugu odgovornost za izraženo mišljenje ili glasanje u vršenju svoje poslaničke funkcije.

Narodni poslanik koji se pozvao na imunitet ne može biti pritvoren, niti se protiv njega može voditi krivični ili drugi postupak u kome se može izreći kazna zatvora, bez odobrenja Narodne skupštine.

Narodni poslanik koji je zatečen u izvršenju krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina može biti pritvoren bez odobrenja Narodne skupštine.

U krivičnom ili drugom postupku u kome je uspostavljen imunitet, ne teku rokovi propisani za taj postupak.

Nepozivanje narodnog poslanika na imunitet ne isključuje pravo Narodne skupštine da uspostavi imunitet.

Predsednik i potpredsednici Narodne skupštine

Član 104.

Narodna skupština, većinom glasova svih narodnih poslanika, bira predsednika i jednog ili više potpredsednika Narodne skupštine.

Predsednik Narodne skupštine predstavlja Narodnu skupštinu, saziva njene sednice, predsedava njima i vrši druge poslove određene Ustavom, zakonom i poslovníkom Narodne skupštine.

Način odlučivanja u Narodnoj skupštini

Član 105.

Narodna skupština donosi odluke većinom glasova narodnih poslanika na sednici na kojoj je prisutna većina narodnih poslanika.

Većinom glasova svih narodnih poslanika Narodna skupština:

1. daje amnestiju za krivična dela,
2. proglašava i ukida vanredno stanje,
3. propisuje mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u ratnom i vanrednom stanju,
4. donosi zakon kojim Republika Srbija poverava autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave pojedina pitanja iz svoje nadležnosti,
5. daje prethodnu saglasnost na statut autonomne pokrajine,
6. odlučuje o Poslovníku o svom radu,
7. ukida imunitet narodnim poslanicima, predsedniku Republike, članovima Vlade i Zaštitniku građana,
8. usvaja budžet i završni račun,
9. bira članove Vlade i odlučuje o prestanku mandata Vlade i ministara,
10. odlučuje o odgovoru na interpelaciju,
11. bira sudije Ustavnog suda i odlučuje o njihovom razrešenju i prestanku mandata,
12. bira predsednika Vrhovnog kasacionog suda, predsednike sudova, Republičkog javnog tužioca i javne tužioce i odlučuje o prestanku njihove funkcije;
13. bira sudije i zamenike javnih tužilaca, u skladu s Ustavom;
14. bira i razrešava guvernera Narodne banke Srbije, Savet guvernera i Zaštitnika građana,
15. vrši i druge izborne nadležnosti Narodne skupštine.

Većinom glasova svih narodnih poslanika Narodna skupština odlučuje o zakonima kojima se uređuju:

1. referendum i narodna inicijativa,
2. uživanje individualnih i kolektivnih prava pripadnika nacionalnih manjina,
3. plan razvoja i prostorni plan,
4. javno zaduživanje,
5. teritorija autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave,
6. zaključivanje i potvrđivanje međunarodnih ugovora,
7. druga pitanja određena Ustavom.

Zasedanja

Član 106.

Narodna skupština se sastaje u dva redovna zasedanja godišnje.

Prvo redovno zasedanje počinje prvog radnog dana u martu, a drugo redovno zasedanje počinje prvog radnog dana u oktobru. Redovno zasedanje ne može trajati duže od 90 dana.

Narodna skupština sastaje se u vanredno zasedanje na zahtev najmanje jedne trećine narodnih poslanika ili na zahtev Vlade, sa unapred određenim dnevnim redom.

Narodna skupština sastaje se bez poziva posle proglašenja ratnog ili vanrednog stanja.

Pravo predlaganja zakona

Član 107.

Pravo predlaganja zakona, drugih propisa i opštih akata imaju svaki narodni poslanik, Vlada, skupština autonomne pokrajine ili najmanje 30.000 birača.

Zaštitnik građana i Narodna banka Srbije imaju pravo predlaganja zakona iz svoje nadležnosti.

Referendum

Član 108.

Na zahtev većine svih narodnih poslanika ili najmanje 100.000 birača Narodna skupština raspisuje referendum o pitanju iz svoje nadležnosti, u skladu sa Ustavom i zakonom.

Predmet referenduma ne mogu biti obaveze koje proizlaze iz međunarodnih ugovora, zakoni koji se odnose na ljudska i manjinska prava i slobode, poreski i drugi finansijski zakoni, budžet i završni račun, uvođenje vanrednog stanja i amnestija, kao ni pitanja koja se tiču izbornih nadležnosti Narodne skupštine.

Raspuštanje Narodne skupštine

Član 109.

Predsednik Republike može, na obrazloženi predlog Vlade, raspustiti Narodnu skupštinu.

Vlada ne može predložiti raspuštanje Narodne skupštine, ako je podnet predlog da joj se izglasa nepoverenje ili ako je postavila pitanje svoga poverenja.

Narodna skupština se raspušta ako u roku od 90 dana od dana konstituisanja ne izabere Vladu.

Narodna skupština ne može biti raspuštena za vreme ratnog ili vanrednog stanja.

Predsednik Republike dužan je da ukazom raspusti Narodnu skupštinu u slučajevima određenim Ustavom.

Istovremeno sa raspuštanjem Narodne skupštine predsednik Republike raspisuje izbore za narodne poslanike, tako da se izbori okončaju najkasnije za 60 dana od dana raspisivanja.

Narodna skupština koja je raspuštena vrši samo tekuće ili neodložne poslove, određene zakonom. U slučaju proglašenja ratnog ili vanrednog stanja ponovo se uspostavlja njena puna nadležnost, koja traje do okončanja ratnog, odnosno vanrednog stanja.

Zakon o Narodnoj skupštini

Član 110.

O Narodnoj skupštini se donosi zakon.

2. Predsednik Republike

Položaj predsednika Republike

Član 111.

Predsednik Republike izražava državno jedinstvo Republike Srbije.

Nadležnost

Član 112.

Predsednik Republike:

1. predstavlja Republiku Srbiju u zemlji i inostranstvu,
2. ukazom proglašava zakone, u skladu s Ustavom,
3. predlaže Narodnoj skupštini kandidata za predsednika Vlade, pošto sasluša mišljenje predstavnika izabranih izbornih lista,

4. predlaže Narodnoj skupštini nosioce funkcija, u skladu sa Ustavom i zakonom,
5. postavlja i opoziva ukazom ambasadore Republike Srbije na osnovu predloga Vlade,
6. prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika,
7. daje pomilovanja i odlikovanja,
8. vrši i druge poslove određene Ustavom.

Predsednik Republike, u skladu sa zakonom, komanduje Vojskom i postavlja, unapređuje i razrešava oficire Vojske Srbije.

Proglašenje zakona

Član 113.

Predsednik Republike je dužan da najkasnije u roku od 15 dana od dana izglasavanja zakona, odnosno najkasnije u roku od sedam dana ako je zakon donet po hitnom postupku, donese ukaz o proglašenju zakona ili da zakon, uz pismeno obrazloženje, vrati Narodnoj skupštini, na ponovno odlučivanje.

Ako Narodna skupština odluči da ponovo glasa o zakonu koji je predsednik Republike vratio na odlučivanje, zakon se izglasava većinom od ukupnog broja poslanika.

Predsednik Republike je dužan da proglasi ponovno izglasani zakon.

Ako predsednik Republike ne donese ukaz o proglašenju zakona u Ustavom predviđenom roku, ukaz donosi predsednik Narodne skupštine.

Izbor

Član 114.

Predsednik Republike bira se na neposrednim izborima, tajnim glasanjem, u skladu sa zakonom.

Izbore za predsednika Republike raspisuje predsednik Narodne skupštine 90 dana pre isteka mandata predsednika Republike, tako da se izbori okončaju u narednih 60 dana, u skladu sa zakonom.

Prilikom stupanja na dužnost, predsednik Republike, pred Narodnom skupštinom polaže zakletvu koja glasi:

"Zaklinjem se da ću sve svoje snage posvetiti očuvanju suverenosti i celine teritorije Republike Srbije, uključujući i Kosovo i Metohiju kao njen sastavni deo, kao i ostvarivanju ljudskih i manjinskih prava i sloboda, poštovanju i odbrani Ustava i zakona, očuvanju mira i blagostanja svih građana Republike Srbije i da ću savesno i odgovorno ispunjavati sve svoje dužnosti."

Nespojivost funkcija

Član 115.

Predsednik Republike ne može obavljati drugu javnu funkciju ili profesionalnu delatnost.

Mandat

Član 116.

Mandat predsednika Republike traje pet godina i počinje da teče od dana polaganja zakletve pred Narodnom skupštinom.

Ako mandat predsednika Republike ističe za vreme ratnog ili vanrednog stanja, produžava se, tako da traje do isteka tri meseca od dana prestanka ratnog, odnosno vanrednog stanja.

Niko ne može više od dva puta da bude biran za predsednika Republike.

Mandat predsednika Republike prestaje istekom vremena na koje je izabran, ostavkom ili razrešenjem.

Predsednik Republike podnosi ostavku predsedniku Narodne skupštine.

Ostavka

Član 117.

Kad predsednik Republike podnese ostavku, on o tome obaveštava javnost i predsednika Narodne skupštine.

Danom podnošenja ostavke, predsedniku Republike prestaje mandat.

Razrešenje

Član 118.

Predsednik Republike razrešava se zbog povrede Ustava, odlukom Narodne skupštine, glasovima najmanje dve trećine narodnih poslanika.

Postupak za razrešenje može da pokrene Narodna skupština, na predlog najmanje jedne trećine narodnih poslanika.

Ustavni sud je dužan da po pokrenutom postupku za razrešenje, najkasnije u roku od 45 dana, odluči o postojanju povrede Ustava.

Imunitet

Član 119.

Predsednik Republike uživa imunitet kao narodni poslanik.

O imunitetu predsednika Republike odlučuje Narodna skupština.

Zamenjivanje predsednika Republike

Član 120.

Kada je predsednik Republike sprečen da obavlja dužnost ili mu mandat prestane pre isteka vremena na koje je biran, zamenjuje ga predsednik Narodne skupštine.

Predsednik Narodne skupštine može da zamenjuje predsednika Republike najduže tri meseca.

Izbore za predsednika Republike predsednik Narodne Skupštine je obavezan da raspíše tako da se održe najkasnije tri meseca od nastanka sprečenosti predsednika Republike odnosno prestanka mandata na koji je biran.

Zakon o predsedniku Republike

Član 121.

O predsedniku Republike donosi se zakon.

3. Vlada

Položaj Vlade

Član 122.

Vlada je nosilac izvršne vlasti u Republici Srbiji.

Nadležnost

Član 123.

Vlada:

1. utvrđuje i vodi politiku,
2. izvršava zakone i druge opšte akte Narodne skupštine,
3. donosi uredbe i druge opšte akte radi izvršavanja zakona,
4. predlaže Narodnoj skupštini zakone i druge opšte akte i daje o njima mišljenje kad ih podnese drugi predlagač,
5. usmerava i usklađuje rad organa državne uprave i vrši nadzor nad njihovim radom,
6. vrši i druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Odgovornost Vlade

Član 124.

Vlada je odgovorna Narodnoj skupštini za politiku Republike Srbije, za izvršavanje zakona i drugih opštih akata Narodne skupštine i za rad organa državne uprave.

Predsednik Vlade i članovi Vlade

Član 125.

Vladu čine predsednik Vlade, jedan ili više potpredsednika i ministri.

Predsednik Vlade vodi i usmerava rad Vlade, stara se o ujednačenom političkom delovanju Vlade, usklađuje rad članova Vlade i predstavlja Vladu.

Ministri su za svoj rad i za stanje u oblasti iz delokruga ministarstva odgovorni predsedniku Vlade, Vladi i Narodnoj skupštini.

Nespojivost funkcija

Član 126.

Član Vlade ne može biti narodni poslanik u Narodnoj skupštini, poslanik u skupštini autonomne pokrajine i odbornik u skupštini jedinice lokalne samouprave, niti član izvršnog veća autonomne pokrajine ili izvršnog organa jedinice lokalne samouprave.

Zakonom se uređuje koje su druge funkcije, poslovi ili privatni interesi u sukobu sa položajem člana Vlade.

Izbor Vlade

Član 127.

Kandidata za predsednika Vlade Narodnoj skupštini predlaže predsednik Republike, pošto sasluša mišljenje predstavnika izabranih izbornih lista.

Kandidat za predsednika Vlade Narodnoj skupštini iznosi program Vlade i predlaže njen sastav.

Narodna skupština istovremeno glasa o programu Vlade i izboru predsednika i članova Vlade.

Vlada je izabrana ako je za njen izbor glasala većina od ukupnog broja narodnih poslanika.

Početak i prestanak mandata Vlade i članova Vlade

Član 128.

Mandat Vlade traje do isteka mandata Narodne skupštine koja ju je izabrala.

Mandat Vlade počinje da teče danom polaganja zakletve pred Narodnom skupštinom.

Mandat Vlade prestaje pre isteka vremena na koje je izabrana, izglasavanjem nepoverenja, raspuštanjem Narodne skupštine, ostavkom predsednika Vlade i u drugim slučajevima utvrđenim Ustavom.

Vlada kojoj je prestao mandat može da vrši samo poslove određene zakonom, do izbora nove Vlade.

Vlada kojoj je prestao mandat ne može da predloži raspuštanje Narodne skupštine.

Članu Vlade mandat prestaje pre isteka vremena na koje je izabran, konstatovanjem ostavke, izglasavanjem nepoverenja u Narodnoj skupštini i razrešenjem od strane Narodne skupštine, na predlog predsednika Vlade.

Interpelacija

Član 129.

Najmanje 50 narodnih poslanika može podneti interpelaciju u vezi sa radom Vlade ili pojedinog člana Vlade.

Vlada je dužna da odgovori na interpelaciju u roku od 30 dana.

Narodna skupština raspravlja i glasa o odgovoru koji su na interpelaciju podneli Vlada ili član Vlade kome je interpelacija upućena.

Izglasavanjem prihvatanja odgovora Narodna skupština nastavlja da radi po usvojenom dnevnom redu.

Ako Narodna skupština glasanjem ne prihvati odgovor Vlade ili člana Vlade, pristupiće se glasanju o nepoverenju Vladi ili članu Vlade, ukoliko prethodno, po neprihvatanju odgovora na interpelaciju, predsednik Vlade, odnosno član Vlade ne podnese ostavku.

O pitanju koje je bilo predmet interpelacije ne može se ponovo raspravljati pre isteka roka od 90 dana.

Glasanje o nepoverenju Vladi ili članu Vlade

Član 130.

Glasanje o nepoverenju Vladi ili pojedinom članu Vlade može zatražiti najmanje 60 narodnih poslanika.

Predlog za glasanje o nepoverenju Vladi ili pojedinom članu Vlade Narodna skupština razmatra na prvoj narednoj sednici, a najranije pet dana po podnošenju predloga. Nakon okončanja rasprave pristupa se glasanju o predlogu.

Narodna skupština je prihvatila predlog za izglasavanje nepoverenja Vladi ili članu Vlade ako je za njega glasalo više od polovine od svih narodnih poslanika.

Ako Narodna skupština izglasa nepoverenje Vladi, predsednik Republike je dužan da pokrene postupak za izbor nove Vlade. Ako Narodna skupština ne izabere novu Vladu u roku od 30 dana od izglasavanja nepoverenja, predsednik Republike je dužan da raspusti Narodnu skupštinu i raspiše izbore.

Ako Narodna skupština izglasa nepoverenje članu Vlade, predsednik Vlade je dužan da pokrene postupak za izbor novog člana Vlade, u skladu sa zakonom.

Ako Vladi ili članu Vlade ne bude izglasano nepoverenje, potpisnici predloga ne mogu podneti novi predlog za glasanje o nepoverenju pre isteka roka od 180 dana.

Glasanje o poverenju Vladi

Član 131.

Vlada može zatražiti glasanje o svom poverenju.

Predlog za glasanje o poverenju Vladi može se, na zahtev Vlade, razmatrati i na sednici Narodne skupštine koja je u toku, a ako Vlada nije podnela takav zahtev, predlog se razmatra na prvoj narednoj sednici, a najranije pet dana od njegovog podnošenja. Nakon okončanja rasprave pristupa se glasanju o predlogu.

Narodna skupština je prihvatila predlog za izglasavanje poverenja Vladi ako je za njega glasalo više od polovine od svih narodnih poslanika.

Ako Narodna skupština ne izglasa poverenje Vladi, Vladi prestaje mandat, a predsednik Republike je dužan da pokrene postupak za izbor nove Vlade. Ako Narodna skupština ne izabere novu Vladu u roku od 30 dana od dana neizglasavanja poverenja, predsednik Republike je dužan da raspusti Narodnu skupštinu i raspiše izbore.

Ostavka predsednika Vlade

Član 132.

Predsednik Vlade može podneti ostavku Narodnoj skupštini.

Predsednik Vlade ostavku podnosi predsedniku Narodne skupštine i istovremeno o njoj obaveštava predsednika Republike i javnost.

Narodna skupština na prvoj narednoj sednici konstatuje ostavku predsednika Vlade.

Vladi prestaje mandat danom konstatacije ostavke predsednika Vlade.

Kada Narodna skupština konstatuje ostavku predsednika Vlade, predsednik Republike je dužan da pokrene postupak za izbor nove Vlade. Ako Narodna skupština ne izabere novu Vladu u roku od 30 dana od dana konstatacije ostavke predsednika Vlade, predsednik Republike je dužan da raspusti Narodnu skupštinu i raspiše izbore.

Ostavka i razrešenje člana Vlade

Član 133.

Član Vlade može podneti ostavku predsedniku Vlade.

Predsednik Vlade dostavlja ostavku člana Vlade predsedniku Narodne skupštine, a Narodna skupština na prvoj narednoj sednici konstatuje ostavku.

Predsednik Vlade može predložiti Narodnoj skupštini razrešenje pojedinog člana Vlade.

Narodna skupština razmatra i glasa o predlogu za razrešenje člana Vlade na prvoj narednoj sednici.

Odluka o razrešenju člana Vlade doneta je ako je za nju glasala većina od ukupnog broja narodnih poslanika.

Članu Vlade koji je podneo ostavku mandat prestaje danom konstatacije ostavke, a članu Vlade koji je razrešen, danom donošenja odluke o razrešenju.

Položaj i ovlašćenja člana Vlade koji je podneo ostavku ili u odnosu na koga je podnet predlog za razrešenje, do prestanka mandata, uređuju se zakonom.

Predsednik Vlade je dužan da po prestanku mandata člana Vlade zbog podnošenja ostavke ili razrešenja, u skladu sa zakonom, pokrene postupak za izbor novog člana Vlade.

Imunitet predsednika i člana Vlade

Član 134.

Predsednik Vlade i član Vlade ne odgovaraju za mišljenje izneto na sednici Vlade ili Narodne skupštine, ili za glasanje na sednici Vlade.

Predsednik i član Vlade uživaju imunitet kao narodni poslanik. O imunitetu predsednika i člana Vlade, odlučuje Vlada.

Zakon o Vladi

Član 135.

O Vladi se donosi zakon.

4. Državna uprava

Položaj državne uprave

Član 136.

Državna uprava je samostalna, vezana Ustavom i zakonom, a za svoj rad odgovorna je Vladi.

Poslove državne uprave obavljaju ministarstva i drugi organi državne uprave određeni zakonom.

Poslovi državne uprave i broj ministarstava određuju se zakonom.

Unutrašnje uređenje ministarstava i drugih organa državne uprave i organizacija propisuje Vlada.

Poveravanje javnih ovlašćenja i javne službe

Član 137.

U interesu efikasnijeg i racionalnijeg ostvarivanja prava i obaveza građana i zadovoljavanja njihovih potreba od neposrednog interesa za život i rad, zakonom se može poveriti obavljanje određenih poslova iz nadležnosti Republike Srbije autonomnoj pokrajini i jedinici lokalne samouprave.

Pojedina javna ovlašćenja se mogu zakonom poveriti i preduzećima, ustanovama, organizacijama i pojedincima.

Javna ovlašćenja se mogu zakonom poveriti i posebnim organima preko kojih se ostvaruje regulatorna funkcija u pojedinim oblastima ili delatnostima.

Republika Srbija, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave mogu osnovati javne službe.

Delatnosti i poslovi zbog kojih se osnivaju javne službe, njihovo uređenje i rad propisuje se zakonom.

5. Zaštitnik građana

Član 138.

Zaštitnik građana je nezavisan državni organ koji štiti prava građana i kontroliše rad organa državne uprave, organa nadležnog za pravnu zaštitu imovinskih prava i interesa Republike Srbije, kao i drugih organa i organizacija, preduzeća i ustanova kojima su poverena javna ovlašćenja.

Zaštitnik građana nije ovlašćen da kontroliše rad Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, Ustavnog suda, sudova i javnih tužilaštava.

Zaštitnika građana bira i razrešava Narodna skupština, u skladu sa Ustavom i zakonom.

Zaštitnik građana za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini.

Zaštitnik građana uživa imunitet kao narodni poslanik. O imunitetu zaštitnika građana odlučuje Narodna skupština.

O Zaštitniku građana donosi se zakon.

6. Vojska Srbije

Nadležnost

Član 139.

Vojska Srbije brani zemlju od oružanog ugrožavanja spolja i izvršava druge misije i zadatke, u skladu sa Ustavom, zakonom i principima međunarodnog prava koji regulišu upotrebu sile.

Upotreba Vojske Srbije van granica

Član 140.

Vojska Srbije se može upotrebiti van granica Republike Srbije samo po odluci Narodne skupštine Republike Srbije.

Kontrola nad Vojskom Srbije

Član 141.

Vojska Srbije je pod demokratskom i civilnom kontrolom.

O Vojsci Srbije donosi se zakon.

7. Sudovi

Načela sudstva

Član 142.

Sudska vlast je jedinstvena na teritoriji Republike Srbije.

Sudovi su samostalni i nezavisni u svom radu i sude na osnovu Ustava, zakona i drugih opštih akata, kada je to predviđeno zakonom, opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava i potvrđenih međunarodnih ugovora.

Raspravljanje pred sudom je javno i može se ograničiti samo u skladu s Ustavom.

U suđenju učestvuju sudije i sudije porotnici, na način utvrđen zakonom.

Zakonom se može propisati da u određenim sudovima i u određenim stvarima sude samo sudije.

Sud sudi u veću, a zakonom se može predvideti da u određenim stvarima sudi sudija pojedinac.

Vrste sudova

Član 143.

Sudska vlast u Republici Srbiji pripada sudovima opšte i posebne nadležnosti.

Osnivanje, organizacija, nadležnost, uređenje i sastav sudova uređuju se zakonom.

Ne mogu se osnivati privremeni, preki ili vanredni sudovi.

Vrhovni kasacioni sud je najviši sud u Republici Srbiji.

Sedište Vrhovnog kasacionog suda je u Beogradu.

Predsednik Vrhovnog kasacionog suda

Član 144.

Predsednika Vrhovnog kasacionog suda, na predlog Visokog saveta sudstva, po pribavljenom mišljenju opšte sednice Vrhovnog kasacionog suda i nadležnog odbora Narodne skupštine, bira Narodna skupština.

Predsednik Vrhovnog kasacionog suda bira se na period od pet godina i ne može biti ponovo biran.

Predsedniku Vrhovnog kasacionog suda prestaje funkcija pre isteka vremena na koje je izabran na njegov zahtev, nastupanjem zakonom propisanih uslova za prestanak sudijske funkcije ili razrešenjem iz zakonom propisanih razloga za razrešenje predsednika suda.

Odluku o prestanku funkcije predsednika Vrhovnog kasacionog suda donosi Narodna skupština, u skladu sa zakonom, pri čemu odluku o razrešenju donosi na predlog Visokog saveta sudstva.

Sudske odluke

Član 145.

Sudske odluke se donose u ime naroda.

Sudske odluke se zasnivaju na Ustavu, zakonu, potvrđenom međunarodnom ugovoru i propisu donetom na osnovu zakona.

Sudske odluke su obavezne za sve i ne mogu biti predmet vansudske kontrole.

Sudsku odluku može preispitivati samo nadležni sud, u zakonom propisanom postupku.

Pomilovanjem ili amnestijom izrečena kazna može se, bez sudske odluke, oprostiti u celini ili delimično.

Stalnost sudijske funkcije

Član 146.

Sudijska funkcija je stalna.

Izuzetno, lice koje se prvi put bira za sudiju bira se na tri godine.

Izbor sudija

Član 147.

Narodna skupština, na predlog Visokog saveta sudstva, bira za sudiju lice koje se prvi put bira na sudijsku funkciju.

Mandat sudiji koji je prvi put izabran na sudijsku funkciju traje tri godine.

Visoki savet sudstva, u skladu sa zakonom, bira sudije za trajno obavljanje sudijske funkcije, u istom ili drugom sudu.

Visoki savet sudstva odlučuje i o izboru sudija koji su na stalnoj sudijskoj funkciji u drugi ili viši sud.

Prestanak sudijske funkcije

Član 148.

Sudiji prestaje sudijska funkcija na njegov zahtev, nastupanjem zakonom propisanih uslova ili razrešenjem iz zakonom predviđenih razloga, kao i ako ne bude izabran na stalnu funkciju.

Odluku o prestanku sudijske funkcije donosi Visoki savet sudstva. Protiv ove odluke sudija ima pravo žalbe Ustavnom sudu. Izjavljena žalba isključuje pravo na podnošenje Ustavne žalbe.

Postupak, osnovi i razlozi za prestanak sudijske funkcije, kao i razlozi za razrešenje od dužnosti predsednika suda, uređuju se zakonom.

Nezavisnost sudije

Član 149.

Sudija je u vršenju sudijske funkcije nezavisan i potčinjen samo Ustavu i zakonu.

Svaki uticaj na sudiju u vršenju sudijske funkcije je zabranjen.

Nepremestivost sudije

Član 150.

Sudija ima pravo da vrši sudijsku funkciju u sudu za koji je izabran i samo uz svoju saglasnost može biti premešten ili upućen u drugi sud.

U slučaju ukidanja suda ili pretežnog dela nadležnosti suda za koji je izabran, sudija izuzetno može bez svoje saglasnosti biti trajno premešten ili upućen u drugi sud, u skladu sa zakonom.

Imunitet

Član 151.

Sudija ne može biti pozvan na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasanje prilikom donošenja sudske odluke, osim ako se radi o krivičnom delu kršenja zakona od strane sudije.

Sudija ne može biti lišen slobode u postupku pokrenutom zbog krivičnog dela učinjenog u obavljanju sudijske funkcije bez odobrenja Visokog saveta sudstva.

Nespojivost sudijske funkcije

Član 152.

Zabranjeno je političko delovanje sudija.

Zakonom se uređuje koje su druge funkcije, poslovi ili privatni interesi nespojivi sa sudijskom funkcijom.

8. Visoki savet sudstva

Položaj, sastav i izbor

Član 153.

Visoki savet sudstva je nezavisan i samostalan organ koji obezbeđuje i garantuje nezavisnost i samostalnost sudova i sudija.

Visoki savet sudstva ima 11 članova.

U sastav Visokog saveta sudstva ulaze predsednik Vrhovnog kasacionog suda, ministar nadležan za pravosuđe i predsednik nadležnog odbora Narodne skupštine, kao članovi po položaju i osam izbornih članova koje bira Narodna skupština, u skladu sa zakonom.

Izborne članove čine šest sudija sa stalnom sudijskom funkcijom, od kojih je jedan sa teritorije autonomnih pokrajina, i dva ugledna i istaknuta pravnika sa najmanje 15 godina iskustva u struci, od kojih je jedan advokat, a drugi profesor pravnog fakulteta.

Predsednici sudova ne mogu biti izborni članovi Visokog saveta sudstva.

Mandat članova Visokog saveta sudstva traje pet godina, osim za članove po položaju.

Član Visokog saveta sudstva uživa imunitet kao sudija.

Nadležnost Visokog saveta sudstva

Član 154.

Visoki savet sudstva bira i razrešava sudije, u skladu sa Ustavom i zakonom, predlaže Narodnoj skupštini izbor sudija prilikom prvog izbora na sudijsku funkciju, predlaže Narodnoj skupštini izbor predsednika Vrhovnog kasacionog suda i predsednika sudova, u skladu sa Ustavom i zakonom, učestvuje u postupku za prestanak funkcije predsednika Vrhovnog kasacionog suda i predsednika sudova, na način predviđen Ustavom i zakonom, vrši i druge poslove određene zakonom.

Pravni lek

Član 155.

Protiv odluke Visokog saveta sudstva može se uložiti žalba Ustavnom sudu, u slučajevima propisanim zakonom.

9. Javno tužilaštvo

Položaj i nadležnost

Član 156.

Javno tužilaštvo je samostalan državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti.

Javno tužilaštvo vrši svoju funkciju na osnovu Ustava, zakona, potvrđenog međunarodnog ugovora i propisa donetog na osnovu zakona.

Osnivanje i organizacija

Član 157.

Osnivanje, organizacija i nadležnost javnog tužilaštva uređuju se zakonom.

Republičko javno tužilaštvo je najviše javno tužilaštvo u Republici Srbiji.

Republički javni tužilac

Član 158.

Republički javni tužilac vrši nadležnost javnog tužilaštva u okviru prava i dužnosti Republike Srbije.

Republičkog javnog tužioca, na predlog Vlade, po pribavljenom mišljenju nadležnog odbora Narodne skupštine, bira Narodna skupština.

Republički javni tužilac bira se na period od šest godina i može biti ponovo biran.

Republičkom javnom tužiocu prestaje funkcija ako ne bude ponovo izabran, kada sam to zatraži, nastupanjem zakonom propisanih uslova ili razrešenjem iz zakonom predviđenih razloga.

Odluku o prestanku funkcije Republičkom javnom tužiocu donosi Narodna skupština, u skladu sa zakonom, pri čemu odluku o razrešenju donosi na predlog Vlade.

Javni tužioci i zamenici javnih tužilaca

Član 159.

Funkciju javnog tužilaštva vrši javni tužilac.

Javnog tužioca bira Narodna skupština, na predlog Vlade.

Mandat javnog tužioca traje šest godina i može biti ponovo biran.

Zamenik javnog tužioca zamenjuje javnog tužioca pri vršenju tužilačke funkcije i dužan je da postupa po njegovim uputstvima.

Narodna skupština, na predlog Državnog veća tužilaca, bira za zamenika javnog tužioca lice koje se prvi put bira na ovu funkciju.

Mandat zameniku javnog tužioca koji je prvi put izabran na funkciju traje tri godine.

Državno veće tužilaca, u skladu sa zakonom, bira zamenike javnih tužilaca za trajno obavljanje funkcije, u istom ili drugom javnom tužilaštvu.

Državno veće tužilaca odlučuje i o izboru zamenika javnih tužilaca koji su na stalnoj funkciji u drugo ili više javno tužilaštvo.

Odgovornost

Član 160.

Republički javni tužilac odgovoran je za rad javnog tužilaštva i za svoj rad Narodnoj skupštini.

Javni tužioci odgovaraju za rad javnog tužilaštva i za svoj rad Republičkom javnom tužiocu i Narodnoj skupštini, a niži javni tužioci i neposredno višem javnom tužiocu.

Zamenici javnog tužioca odgovaraju za svoj rad javnom tužiocu.

Prestanak funkcije javnog tužioca i zamenika javnog tužioca

Član 161.

Javnom tužiocu i zameniku tužioca prestaje funkcija na njihov zahtev, nastupanjem zakonom propisanih uslova ili razrešenjem iz zakonom propisanih razloga. Javnom tužiocu funkcija prestaje i ako ne bude ponovo izabran, a zameniku javnog tužioca, ako ne bude izabran na stalnu funkciju.

Odluku o prestanku funkcije javnog tužioca, u skladu sa zakonom donosi Narodna skupština, pri čemu odluku o razrešenju donosi na predlog Vlade.

Odluku o prestanku funkcije zamenika javnog tužioca, u skladu sa zakonom, donosi Državno veće tužilaca.

Protiv odluke o prestanku funkcije javni tužilac i zamenik javnog tužioca mogu uložiti žalbu Ustavnom sudu. Izjavljena žalba isključuje pravo na podnošenje ustavne žalbe.

Postupak, osnovi i razlozi za prestanak funkcije javnog tužioca i zamenika javnog tužioca, uređuju se zakonom.

Imunitet

Član 162.

Javni tužilac i zamenik javnog tužioca ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje u vršenju tužilačke funkcije, osim ako se radi o krivičnom delu kršenja zakona od strane javnog tužioca, odnosno zamenika javnog tužioca.

Javni tužilac, odnosno zamenik javnog tužioca ne može biti lišen slobode u postupku pokrenutom zbog krivičnog dela učinjenog u vršenju tužilačke funkcije, odnosno službe, bez odobrenja nadležnog odbora Narodne skupštine.

Nespojivost tužilačke funkcije

Član 163.

Zabranjeno je političko delovanje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca.

Zakonom se uređuje koje su druge funkcije, poslovi ili privatni interesi nespojivi sa tužilačkom funkcijom.

Položaj, sastav i izbor Državnog veća tužilaca

Član 164.

Državno veće tužilaca je samostalan organ koji obezbeđuje i garantuje samostalnost javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca u skladu sa Ustavom.

Državno veće tužilaca ima 11 članova.

U sastav Državnog veća tužilaca ulaze Republički javni tužilac, ministar nadležan za pravosuđe i predsednik nadležnog odbora Narodne skupštine, kao članovi po položaju i osam izbornih članova koje bira Narodna skupština, u skladu sa zakonom.

Izborne članove čine šest javnih tužilaca ili zamenika javnih tužilaca sa stalnom funkcijom, od kojih je jedan sa teritorije autonomnih pokrajina, i dva ugledna i istaknuta pravnik sa najmanje 15 godina iskustva u struci, od kojih je jedan advokat, a drugi profesor pravnog fakulteta.

Mandat članova Državnog veća tužilaca traje pet godina, osim za članove po položaju.

Član Državnog veća tužilaca uživa imunitet kao javni tužilac.

Nadležnost Državnog veća tužilaca

Član 165.

Državno veće tužilaca predlaže Narodnoj skupštini kandidate za prvi izbor za zamenika javnog tužioca, bira zamenike javnih tužilaca za trajno obavljanje funkcije zamenika javnog tužioca, bira zamenike javnih tužilaca koji su na stalnoj funkciji za zamenike javnog tužioca u drugom javnom tužilaštvu, odlučuje u postupku za prestanak funkcije zamenika javnih tužilaca, na način predviđen Ustavom i zakonom, vrši i druge poslove određene zakonom.

ŠESTI DEO

USTAVNI SUD

Položaj

Član 166.

Ustavni sud je samostalan i nezavisan državni organ koji štiti ustavnost i zakonitost i ljudska i manjinska prava i slobode.

Odluke Ustavnog suda su konačne, izvršne i opšteobavezujuće.

Nadležnost

Član 167.

Ustavni sud odlučuje o:

1. saglasnosti zakona i drugih opštih akata sa Ustavom, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima,
2. saglasnosti potvrđenih međunarodnih ugovora sa Ustavom,
3. saglasnosti drugih opštih akata sa zakonom,
4. saglasnosti statuta i opštih akata autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave sa Ustavom i zakonom,
5. saglasnosti opštih akata organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, političkih stranaka, sindikata, udruženja građana i kolektivnih ugovora sa Ustavom i zakonom.

Ustavni sud:

1. rešava sukob nadležnosti između sudova i drugih državnih organa,
2. rešava sukob nadležnosti između republičkih organa i pokrajinskih organa ili organa jedinica lokalne samouprave,
3. rešava sukob nadležnosti između pokrajinskih organa i organa jedinica lokalne samouprave,
4. rešava sukob nadležnosti između organa različitih autonomnih pokrajina ili različitih jedinica lokalne samouprave,
5. odlučuje o izbornim sporovima za koje zakonom nije određena nadležnost sudova,
6. vrši i druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Ustavni sud odlučuje o zabrani rada političke stranke, sindikalne organizacije ili udruženja građana.

Ustavni sud obavlja i druge poslove predviđene Ustavom.

Ocena ustavnosti i zakonitosti

Član 168.

Postupak za ocenu ustavnosti i zakonitosti mogu da pokrenu državni organi, organi teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave, kao i najmanje 25 narodnih poslanika. Postupak može pokrenuti i sam Ustavni sud.

Svako pravno ili fizičko lice ima pravo na inicijativu za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti.

Zakon ili drugi opšti akt koji nije saglasan Ustavu ili zakonu prestaje da važi danom objavljivanja odluke Ustavnog suda u službenom glasilu.

Ustavni sud može, do donošenja konačne odluke i pod uslovima određenim zakonom, obustaviti izvršenje pojedinačnog akta ili radnje preduzete na osnovu zakona ili drugog opšteg akta čiju ustavnost ili zakonitost ocenjuje.

Ustavni sud može oceniti saglasnost zakona i drugih opštih akata sa Ustavom, opštih akata sa zakonom i po prestanku njihovog važenja, ako je postupak ocene ustavnosti pokrenut najkasnije u roku od šest meseci od prestanka njihovog važenja.

Ocena ustavnosti zakona pre njegovog stupanja na snagu

Član 169.

Na zahtev najmanje jedne trećine narodnih poslanika, Ustavni sud je dužan da u roku od sedam dana oceni ustavnost zakona koji je izglasan, a ukazom još nije proglašen.

Ako zakon bude proglašen pre donošenja odluke o ustavnosti, Ustavni sud će nastaviti da postupa prema zahtevu, u skladu sa redovnim postupkom za ocenu ustavnosti zakona.

Ako Ustavni sud donese odluku o neustavnosti zakona pre njegovog proglašenja, ova odluka će stupiti na snagu danom proglašenja zakona.

Postupak za ocenu ustavnosti ne može biti pokrenut protiv zakona čija je usklađenost sa Ustavom utvrđena pre njegovog stupanja na snagu.

Ustavna žalba

Član 170.

Ustavna žalba se može izjaviti protiv pojedinačnih akata ili radnji državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, a kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode zajemčene Ustavom, ako su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za njihovu zaštitu.

Obezbeđenje izvršenja odluke

Član 171.

Svako je dužan da poštuje i izvršava odluku Ustavnog suda.

Ustavni sud svojom odlukom uređuje način njenog izvršenja, kada je to potrebno.

Izvršenje odluka Ustavnog suda uređuje se zakonom.

Sastav Ustavnog suda. Izbor i imenovanje sudija Ustavnog suda

Član 172.

Ustavni sud čini 15 sudija koji se biraju i imenuju na devet godina.

Pet sudija Ustavnog suda bira Narodna skupština, pet imenuje predsednik Republike, a pet opšta sednica Vrhovnog kasacionog suda Srbije.

Narodna skupština bira pet sudija Ustavnog suda između 10 kandidata koje predloži predsednik Republike, predsednik Republike imenuje pet sudija Ustavnog suda između 10 kandidata koje predloži Narodna skupština, a opšta sednica Vrhovnog kasacionog suda imenuje pet sudija između 10 kandidata koje na zajedničkoj sednici predlože Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca.

Sa svake od predloženih lista kandidata jedan od izabranih kandidata mora biti sa teritorije autonomnih pokrajina.

Sudija Ustavnog suda se bira i imenuje među istaknutim pravnicima sa najmanje 40 godina života i 15 godina iskustva u pravnoj struci.

Jedno lice može biti birano ili imenovano za sudiju Ustavnog suda najviše dva puta.

Sudije Ustavnog suda iz svog sastava biraju predsednika na period od tri godine, tajnim glasanjem.

Sukob interesa. Imunitet

Član 173.

Sudija Ustavnog suda ne može vršiti drugu javnu ili profesionalnu funkciju niti posao, izuzev profesure na pravnom fakultetu u Republici Srbiji, u skladu sa zakonom.

Sudija Ustavnog suda uživa imunitet kao narodni poslanik. O njegovom imunitetu odlučuje Ustavni sud.

Prestanak dužnosti sudije Ustavnog suda

Član 174.

Sudiji Ustavnog suda dužnost prestaje istekom vremena na koje je izabran ili imenovan, na njegov zahtev, kad napuni zakonom propisane opšte uslove za starosnu penziju ili razrešenjem.

Sudija Ustavnog suda razrešava se ako povredi zabranu sukoba interesa, trajno izgubi radnu sposobnost za dužnost sudije Ustavnog suda, bude osuđen na kaznu zatvora ili za kažnjivo delo koje ga čini nedostojnim dužnosti sudije Ustavnog suda.

O prestanku dužnosti sudije, na zahtev ovlašćenih predlagača za izbor, odnosno imenovanje za izbor sudije Ustavnog suda, odlučuje Narodna Skupština. Inicijativu za pokretanje postupka za razrešenje može da podnese Ustavni sud.

Način odlučivanja u Ustavnom sudu. Zakon o Ustavnom sudu

Član 175.

Ustavni sud odluke donosi većinom glasova svih sudija Ustavnog suda.

Odluku da samostalno pokrene postupak za ocenu ustavnosti ili zakonitosti Ustavni sud donosi dvotrećinskom većinom glasova svih sudija.

Uređenje Ustavnog suda i postupak pred Ustavnim sudom i pravno dejstvo njegovih odluka, uređuju se zakonom.

SEDMI DEO

TERITORIJALNO UREĐENJE

1. Pokrajinska autonomija i lokalna samouprava

Pojam

Član 176.

Građani imaju pravo na pokrajinsku autonomiju i lokalnu samoupravu, koje ostvaruju neposredno ili preko svojih slobodno izabраних predstavnika.

Autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave imaju status pravnih lica.

Razgraničenje nadležnosti

Član 177.

Jedinice lokalne samouprave nadležne su u pitanjima koja se, na svrsishodan način, mogu ostvarivati unutar jedinice lokalne samouprave, a autonomne pokrajine u pitanjima koja se, na svrsishodan način, mogu ostvarivati unutar autonomne pokrajine, u kojima nije nadležna Republika Srbija.

Koja su pitanja od republičkog, pokrajinskog i lokalnog značaja određuje se zakonom.

Poveravanje nadležnosti

Član 178.

Republika Srbija može zakonom poveriti autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave pojedina pitanja iz svoje nadležnosti.

Autonomna pokrajina može odlukom poveriti jedinicama lokalne samouprave pojedina pitanja iz svoje nadležnosti.

Sredstva za vršenje poverenih nadležnosti obezbeđuje Republika Srbija ili autonomna pokrajina, zavisno od toga ko je poverio nadležnosti.

Prava i obaveze autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave i ovlašćenja Republike Srbije i autonomnih pokrajina u nadzoru nad vršenjem poverenih nadležnosti uređuju se zakonom.

Pravo na samostalno uređivanje organa

Član 179.

Autonomne pokrajine, u skladu sa Ustavom i statutom autonomne pokrajine, a jedinice lokalne samouprave, u skladu sa Ustavom i zakonom, samostalno propisuju uređenje i nadležnost svojih organa i javnih službi.

Skupština autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave

Član 180.

Skupština je najviši organ autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave.

Skupštinu autonomne pokrajine čine poslanici, a skupštinu jedinice lokalne samouprave odbornici.

Poslanici i odbornici biraju se na period od četiri godine, na neposrednim izborima tajnim glasanjem, i to poslanici u skladu sa odlukom skupštine autonomne pokrajine, a odbornici, u skladu sa zakonom.

U autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave u kojima živi stanovništvo mešovitog nacionalnog sastava, omogućuje se srazmerna zastupljenost nacionalnih manjina u skupštinama, u skladu sa zakonom.

Saradnja autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave

Član 181.

Autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave saraduju sa odgovarajućim teritorijalnim zajednicama i jedinicama lokalne samouprave drugih država, u okviru spoljne politike Republike Srbije, uz poštovanje teritorijalnog jedinstva i pravnog poretka Republike Srbije.

2. Autonomne pokrajine

Pojam, osnivanje i teritorija autonomne pokrajine

Član 182.

Autonomne pokrajine su autonomne teritorijalne zajednice osnovane Ustavom, u kojima građani ostvaruju pravo na pokrajinsku autonomiju.

Republika Srbija ima Autonomnu pokrajinu Vojvodinu i Autonomnu pokrajinu Kosovo i Metohija. Suštinska autonomija Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija urediće se posebnim zakonom koji se donosi po postupku predviđenom za promenu Ustava.

Nove autonomne pokrajine mogu se osnivati, a već osnovane ukidati ili spajati po postupku predviđenom za promenu Ustava. Predlog za osnivanje novih ili ukidanje, odnosno spajanje postojećih autonomnih pokrajina utvrđuju građani na referendumu, u skladu sa zakonom.

Teritorija autonomnih pokrajina i uslovi pod kojima se može promeniti granica između autonomnih pokrajina određuje se zakonom. Teritorija autonomnih pokrajina ne može se menjati bez saglasnosti njenih građana izražene na referendumu, u skladu sa zakonom.

Nadležnost autonomnih pokrajina

Član 183.

Autonomne pokrajine, u skladu sa Ustavom i svojim statutom, uređuju nadležnost, izbor, organizaciju i rad organa i službi koje osnivaju.

Autonomne pokrajine, u skladu sa zakonom, uređuju pitanja od pokrajinskog značaja u oblasti:

1. prostornog planiranja i razvoja,
2. poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva, lova, ribolova, turizma, ugostiteljstva, banja i lečilišta, zaštite životne sredine, industrije i zanatstva, drumskog, rečnog i železničkog saobraćaja i uređivanja puteva, priređivanja sajmovi i drugih privrednih manifestacija,
3. prosvete, sporta, kulture, zdravstvene i socijalne zaštite i javnog informisanja na pokrajinskom nivou.

Autonomne pokrajine se staraju o ostvarivanju ljudskih i manjinskih prava, u skladu sa zakonom.

Autonomne pokrajine utvrđuju simbole pokrajine i način njihovog korišćenja.

Autonomne pokrajine upravljaju pokrajinskom imovinom na način predviđen zakonom.

Autonomne pokrajine, u skladu sa Ustavom i zakonom, imaju izvorne prihode, obezbeđuju sredstva jedinicama lokalne samouprave za obavljanje poverenih poslova, donose svoj budžet i završni račun.

Finansijska autonomija autonomnih pokrajina

Član 184.

Autonomna pokrajina ima izvorne prihode kojima finansira svoje nadležnosti.

Vrste i visina izvornih prihoda autonomnih pokrajina određuju se zakonom.

Zakonom se određuje učešće autonomnih pokrajina u delu prihoda Republike Srbije.

Budžet Autonomne pokrajine Vojvodine iznosi najmanje 7% u odnosu na budžet Republike Srbije, s tim što se tri sedmine od budžeta Autonomne pokrajine Vojvodine koristi za finansiranje kapitalnih rashoda.

Pravni akti autonomne pokrajine

Član 185.

Najviši pravni akt autonomne pokrajine je statut.

Statut autonomne pokrajine donosi njena skupština, uz prethodnu saglasnost Narodne skupštine.

O pitanjima iz svoje nadležnosti autonomna pokrajina donosi odluke i druga opšta akta.

Nadzor nad radom organa autonomne pokrajine

Član 186.

Vlada može pred Ustavnim sudom pokrenuti postupak za ocenu ustavnosti ili zakonitosti odluke autonomne pokrajine, pre njenog stupanja na snagu. U tom slučaju, Ustavni sud može, do donošenja svoje odluke, odložiti stupanje na snagu osporene odluke autonomne pokrajine.

Zaštita pokrajinske autonomije

Član 187.

Organ određen statutom autonomne pokrajine ima pravo žalbe Ustavnom sudu ako se pojedinačnim aktom ili radnjom državnog organa ili organa jedinice lokalne samouprave onemogućava vršenje nadležnosti autonomne pokrajine.

Organ određen statutom autonomne pokrajine može pokrenuti postupak za ocenu ustavnosti ili zakonitosti zakona i drugog opšteg akta Republike Srbije ili opšteg akta jedinice lokalne samouprave kojim se povređuje pravo na pokrajinsku autonomiju.

3. Lokalna samouprava

Osnovne odredbe

Član 188.

Jedinice lokalne samouprave su opštine, gradovi i grad Beograd.

Teritorija i sedište jedinice lokalne samouprave određuje se zakonom.

Osnivanju, ukidanju i promeni teritorije jedinice lokalne samouprave prethodi referendum na teritoriji te jedinice lokalne samouprave.

Poslovi jedinice lokalne samouprave finansiraju se iz izvornih prihoda jedinice lokalne samouprave, budžeta Republike Srbije, u skladu sa zakonom, i budžeta autonomne pokrajine, kada je autonomna pokrajina poverila jedinicama lokalne samouprave obavljanje poslova iz svoje nadležnosti, u skladu sa odlukom skupštine autonomne pokrajine.

Položaj jedinica lokalne samouprave

Član 189.

Opštine se osnivaju i ukidaju zakonom.

Grad se osniva zakonom, u skladu sa kriterijumima predviđenim zakonom kojim se uređuje lokalna samouprava.

Grad ima nadležnosti koje su Ustavom poverene opštini, a zakonom mu se mogu poveriti i druge nadležnosti.

Statutom grada može se predvideti da se na teritoriji grada obrazuju dve ili više gradskih opština. Statutom grada se uređuju poslovi iz nadležnosti grada koje vrše gradske opštine.

Položaj grada Beograda, glavnog grada Republike Srbije, uređuje se zakonom o glavnom gradu i statutom grada Beograda. Grad Beograd ima nadležnosti koje su Ustavom i zakonom poverene opštini i gradu, a zakonom o glavnom gradu mogu mu se poveriti i druge nadležnosti.

Nadležnost opštine

Član 190.

Opština, preko svojih organa, u skladu sa zakonom:

1. uređuje i obezbeđuje obavljanje i razvoj komunalnih delatnosti;
2. uređuje i obezbeđuje korišćenje građevinskog zemljišta i poslovnog prostora;
3. stara se o izgradnji, rekonstrukciji, održavanju i korišćenju lokalnih puteva i ulica i drugih javnih objekata od opštinskog značaja; uređuje i obezbeđuje lokalni prevoz;

4. stara se o zadovoljavanju potreba građana u oblasti prosvete, kulture, zdravstvene i socijalne zaštite, dečije zaštite, sporta i fizičke kulture;
5. stara se o razvoju i unapređenju turizma, zanatstva, ugostiteljstva i trgovine;
6. stara se o zaštiti životne sredine, zaštiti od elementarnih i drugih nepogoda; zaštititi kulturnih dobara od značaja za opštinu;
7. zaštititi, unapređenju i korišćenju poljoprivrednog zemljišta;
8. obavlja i druge poslove određene zakonom.

Opština samostalno, u skladu sa zakonom, donosi svoj budžet i završni račun, urbanistički plan i program razvoja opštine, utvrđuje simbole opštine i njihovu upotrebu.

Opština se stara o ostvarivanju, zaštiti i unapređenju ljudskih i manjinskih prava, kao i o javnom informisanju u opštini.

Opština samostalno upravlja opštinskom imovinom, u skladu sa zakonom.

Opština, u skladu sa zakonom, propisuje prekršaje za povrede opštinskih propisa.

Pravni akti i organi opštine

Član 191.

Najviši pravni akt opštine je statut. Statut donosi skupština opštine.

Skupština opštine donosi opšte akte iz svoje nadležnosti, usvaja budžet i završni račun opštine, donosi plan razvoja i prostorni plan opštine, raspisuje opštinski referendum i vrši druge poslove određene zakonom i statutom.

Organi opštine su skupština opštine i drugi organi određeni statutom, u skladu sa zakonom.

Skupština opštine odlučuje o izboru izvršnih organa opštine, u skladu sa zakonom i statutom.

Izbor izvršnih organa grada i grada Beograda uređuje se zakonom.

Nadzor nad radom opštine

Član 192.

Vlada je dužna da obustavi od izvršenja opšti akt opštine za koji smatra da nije saglasan Ustavu ili zakonu i da u roku od pet dana pokrene postupak za ocenjivanje njegove ustavnosti ili zakonitosti.

Vlada može, pod uslovima određenim zakonom, raspustiti skupštinu opštine.

Istovremeno sa raspuštanjem skupštine opštine, Vlada imenuje privremeni organ koji obavlja poslove iz nadležnosti skupštine, vodeći računa o političkom i nacionalnom sastavu raspuštene skupštine opštine.

Zaštita lokalne samouprave

Član 193.

Organ određen statutom opštine ima pravo žalbe Ustavnom sudu ako se pojedinačnim aktom ili radnjom državnog organa ili organa jedinice lokalne samouprave onemogućava vršenje nadležnosti opštine.

Organ određen statutom opštine može da pokrene postupak za ocenu ustavnosti ili zakonitosti zakona i drugog opšteg akta Republike Srbije ili autonomne pokrajine kojim se povređuje pravo na lokalnu samoupravu.

OSMI DEO

USTAVNOST I ZAKONITOST

Hijerarhija domaćih i međunarodnih opštih pravnih akata

Član 194.

Pravni poredak Republike Srbije je jedinstven.

Ustav je najviši pravni akt Republike Srbije.

Svi zakoni i drugi opšti akti doneti u Republici Srbiji moraju biti saglasni sa Ustavom.

Potvrđeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava deo su pravnog poretka Republike Srbije. Potvrđeni međunarodni ugovori ne smeju biti u suprotnosti sa Ustavom.

Zakoni i drugi opšti akti doneti u Republici Srbiji ne smeju biti u suprotnosti sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava.

Hijerarhija domaćih opštih pravnih akata

Član 195.

Svi podzakonski opšti akti Republike Srbije, opšti akti organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, političkih stranaka, sindikata i udruženja građana i kolektivni ugovori moraju biti saglasni zakonu.

Statuti, odluke i svi drugi opšti akti autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave moraju biti saglasni sa zakonom.

Svi opšti akti autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave moraju biti saglasni njihovim statutima.

Objavlivanje zakona i drugih opštih akata

Član 196.

Zakoni i svi drugi opšti akti, objavljuju se pre stupanja na snagu.

Ustav, zakoni i podzakonski opšti akti Republike Srbije objavljuju se u republičkom službenom glasilu, a statuti, odluke i drugi opšti akti autonomnih pokrajina, objavljuju se u pokrajinskom službenom glasilu.

Statuti i opšti akti jedinica lokalne samouprave, objavljuju se u lokalnim službenim glasilima.

Zakoni i drugi opšti akti stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja i mogu da stupe na snagu ranije samo ako za to postoje naročito opravdani razlozi, utvrđeni prilikom njihovog donošenja.

Zabrana povratnog dejstva zakona i drugih opštih akata

Član 197.

Zakoni i svi drugi opšti akti ne mogu imati povratno dejstvo.

Izuzetno, samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno dejstvo, ako to nalaže opšti interes utvrđen pri donošenju zakona.

Odredba krivičnog zakona može imati povratno dejstvo samo ako je blaža za učinioca krivičnog dela.

Zakoniost uprave

Član 198.

Pojedinačni akti i radnje državnih organa, organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, organa autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, moraju biti zasnovani na zakonu.

Zakoniost konačnih pojedinačnih akata kojima se odlučuje o pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu podleže preispitivanju pred sudom u upravnom sporu, ako u određenom slučaju zakonom nije predviđena drugačija sudska zaštita.

Jezik postupka

Član 199.

Svako ima pravo da koristi svoj jezik u postupku pred sudom, drugim državnim organom ili organizacijom koja vrši javna ovlašćenja, kada se rešava o njegovom pravu ili obavezi.

Neznanje jezika na kome se postupak vodi ne sme biti smetnja za ostvarivanje i zaštitu ljudskih i manjinskih prava.

Vanredno stanje

Član 200.

Kada javna opasnost ugrožava opstanak države ili građana, Narodna skupština proglašava vanredno stanje.

Odluka o vanrednom stanju važi najduže 90 dana. Po isteku ovog roka, Narodna skupština odluku o vanrednom stanju može produžiti za još 90 dana, većinom od ukupnog broja narodnih poslanika.

Za vreme vanrednog stanja, Narodna skupština se sastaje bez posebnog poziva i ne može biti raspuštena.

Proglašavajući vanredno stanje Narodna skupština može propisati mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava.

Kad Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku o proglašenju vanrednog stanja donose zajedno predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade, pod istim uslovima kao i Narodna skupština.

Kad Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, mere kojima se odstupa od ljudskih i manjinskih prava može propisati Vlada, uredbom, uz supotpis predsednika Republike.

Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava koje propišu Narodna skupština ili Vlada važe najduže 90 dana, a po isteku ovog roka mogu se obnoviti pod istim uslovima.

Kad odluku o vanrednom stanju nije donela Narodna skupština, Narodna skupština je potvrđuje u roku od 48 sati od njenog donošenja, odnosno čim bude u mogućnosti da se sastane. Ako Narodna skupština ne potvrdi ovu odluku, odluka prestaje da važi završetkom prve sednice Narodne skupštine održane po proglašenju vanrednog stanja.

Kad mere kojima se odstupa od ljudskih i manjinskih prava nije propisala Narodna skupština, Vlada je dužna da uredbu o merama odstupanja od ljudskih i manjinskih prava podnese na potvrdu Narodnoj skupštini u roku od 48 sati od njenog donošenja, odnosno čim Narodna skupština bude u mogućnosti da se sastane. U suprotnom, mere odstupanja prestaju da važe 24 sata od početka prve sednice Narodne skupštine održane po proglašenju vanrednog stanja.

Ratno stanje

Član 201.

Ratno stanje proglašava Narodna skupština.

Kad Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku o proglašenju ratnog stanja donose zajedno predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade.

Proglašavajući ratno stanje Narodna skupština može propisati mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava.

Kad Narodna skupština ne može da se sastane, mere odstupanja od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava zajedno utvrđuju predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade.

Sve mere propisane u periodu ratnog stanja potvrđuje Narodna skupština kad bude u mogućnosti da se sastane.

Odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u vanrednom i ratnom stanju

Član 202.

Po proglašenju vanrednog ili ratnog stanja, dozvoljena su odstupanja od ljudskih i manjinskih prava zajemčenih Ustavom, i to samo u obimu u kojem je to neophodno.

Mere odstupanja ne smeju da dovedu do razlikovanja na osnovu rase, pola, jezika, veroispovesti, nacionalne pripadnosti ili društvenog porekla.

Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava prestaju da važe prestankom vanrednog ili ratnog stanja.

Mere odstupanja ni u kom slučaju nisu dozvoljene u pogledu prava zajemčenih čl. 23, 24, 25, 26, 28, 32, 34, 37, 38, 43, 45, 47, 49, 62, 63, 64. i 78. Ustava.

DEVETI DEO

PROMENA USTAVA

Predlog za promenu Ustava i usvajanje promene Ustava

Član 203.

Predlog za promenu Ustava može podneti najmanje jedna trećina od ukupnog broja narodnih poslanika, predsednik Republike, Vlada i najmanje 150.000 birača.

O promeni Ustava odlučuje Narodna skupština.

Predlog za promenu Ustava usvaja se dvotrećinskom većinom od ukupnog broja narodnih poslanika.

Ako ne bude postignuta potrebna većina, promeni Ustava po pitanjima sadržanim u podnetom predlogu koji nije usvojen, ne može se pristupiti u narednih godinu dana.

Ako Narodna skupština usvoji predlog za promenu Ustava, pristupa se izradi, odnosno razmatranju akta o promeni Ustava.

Narodna skupština usvaja akt o promeni Ustava dvotrećinskom većinom od ukupnog broja narodnih poslanika i može odlučiti da ga i građani potvrde na republičkom referendumu.

Narodna skupština je dužna da akt o promeni Ustava stavi na republički referendum radi potvrđivanja, ako se promena Ustava odnosi na preambulu Ustava, načela Ustava, ljudska i manjinska prava i slobode, uređenje vlasti, proglašavanje ratnog i vanrednog stanja, odstupanje od ljudskih i manjinskih prava u vanrednom i ratnom stanju ili postupak za promenu Ustava.

Kada se akt o promeni Ustava stavi na potvrđivanje, građani se na referendumu izjašnjavaju najkasnije u roku od 60 dana od dana usvajanja akta o promeni Ustava. Promena Ustava je usvojena ako je za promenu na referendumu glasala većina izašlih birača.

Akt o promeni Ustava koji je potvrđen na republičkom referendumu stupa na snagu kada ga proglasi Narodna skupština.

Ako Narodna skupština ne odluči da akt o promeni Ustava stavi na potvrđivanje, promena Ustava je usvojena izglasavanjem u Narodnoj skupštini, a akt o promeni Ustava stupa na snagu kada ga proglasi Narodna skupština.

Zabrana promene Ustava

Član 204.

Ustav ne može biti promenjen za vreme ratnog ili vanrednog stanja.

Ustavni zakon

Član 205.

Za sprovođenje promene Ustava donosi se ustavni zakon.

Ustavni zakon se donosi dvotrećinskom većinom od ukupnog broja narodnih poslanika.

DESETI DEO

ZAVRŠNA ODREDBA

Član 206.

Ovaj ustav stupa na snagu danom proglašenja u Narodnoj skupštini.